
Andrej A. Chiaietta

Enostavnost poslovanja v Sloveniji:
Ocena kakovosti regulacije z raziskavo *Doing Business* Svetovne banke

Delovni zvezek št. 4/2008, let. XVII

Kratka vsebina: V delovnem zvezku prvič sistematično predstavljamo analizo raziskave Doing Business, ki ocenjuje učinkovitost regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo in jo vsako leto opravi Svetovna banka. Tako sta posebni poglavji namenjeni podrobnejši predstavitvi metodologije in področij ocenjevanja. Nato pa avtor poda še oceno enostavnosti poslovanja za Slovenijo v letu 2007. Splošna ocena kazalnikov je za Slovenijo še vedno pod vsemi povprečji EU.

Ključne besede: institucionalna konkurenčnost države, poslovno okolje držav, kakovosti regulacije v EU, učinkovitost institucij ter politika dobrega vodenja in reguliranja, kazalniki učinkovitosti regulacije, poročilo Doing Business, agregatni indeksi enostavnosti poslovanja

Zbirka Delovni zvezki je namenjena objavljanju izsledkov tekočega raziskovalnega dela, analizi podatkovnih serij in predstavitev metodologij s posameznih področij dela Urada. S tem želimo spodbuditi izmenjavo zamisli o ekonomskih in razvojnih vprašanjih, pri čemer je pomembno, da se analize objavijo čim hitreje, tudi če izsledki še niso dokončni.

Mnenja, ugotovitve in sklepi so v celoti avtorjevi in ne izražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

Objava in povzemanje publikacije sta dovoljena delno ali v celoti z navedbo vira.

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Gregorčičeva 27

1000 Ljubljana

Telefon: (+386) 1 478 1012

Telefaks: (+386) 1 478 1070

E-naslov: gp.umar@gov.si

Odgovorna urednica: mag. Barbara Ferk (barbara.ferk@gov.si)

Delovni zvezek: Enostavnost poslovanja v Sloveniji: Ocena kakovosti regulacije z raziskavo *Doing Business*
Svetovne banke

Avtor: mag. Andrej A. Chaiutta (andrei.chaiutta@gov.si)

Lektoriranje: Sektor za prevajanje Generalnega sekretariata Vlade RS

Lektoriranje angleškega povzetka: Sektor za prevajanje Generalnega sekretariata Vlade RS

Delovni zvezek je recenziran.

Ljubljana, junij 2008

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

658(497.4)(0.034.2)

CHIAIUTTA, Andrej A.

Enostavnost poslovanja v Sloveniji [Elektronski vir] : ocena kakovosti regulacije z raziskavo *Doing Business* Svetovne banke / Andrej A. Chaiutta. - Besedilni podatki. - Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2008. - (Delovni zvezki UMAR ; letn. 17, št. 4)

Način dostopa (URL):

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2008/dz04-08.pdf. - Opis temelji na verziji z dne 26.5.2008

ISBN 978-961-6031-71-4

239190784

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 RAZISKAVA ENOSTAVNOSTI POSLOVANJA – DOING BUSINESS SVETOVNE BANKE	5
3 METODOLOGIJA OCENJEVANJA ENOSTAVNOSTI POSLOVANJA	6
3.1 Kazalniki.....	6
3.2 Sintezna ocena desetih področij ocenjevanja – enostavno povprečje kazalnikov	7
3.3 Metodologija ocenjevanja enostavnosti poslovanja	8
4 PREDSTAVITEV PODROČIJ OCENJEVANJA – 10 MODELOV	10
4.1 Enostavnost ustanovitve podjetja	10
4.1.1 Predpostavke modela ustanovitve podjetja	10
4.1.2 Postopki, čas, stroški in minimalni zagonski kapital.....	11
4.2 Enostavnost pridobivanja dovoljenj	12
4.2.1 Predpostavke modela pridobivanja dovoljenj.....	12
4.2.2 Postopki, čas, stroški in minimalni zagonski kapital.....	13
4.3 Enostavnost zaposlovanja.....	13
4.3.1 Predpostavke modela zaposlovanja	13
4.3.2 Indeksi rigidnosti (regulacije) zaposlovanja	14
4.3.2.1 Indeks težavnosti zaposlovanja.....	14
4.3.2.2 Indeks rigidnosti delovnega časa	14
4.3.2.3 Indeks rigidnosti odpuščanja	15
4.3.3 Neplačni stroški dela (angl. nonwage labor costs) in stroški odpuščanja.....	15
4.4 Enostavnost registracije novega imetja (zemljišča in nepremičnin)	15
4.4.1 Predpostavke modela o posesti in pogodbenih straneh (kupcu in prodajalcu).....	16
4.4.2 Postopki, stroški in čas.....	16
4.5 Enostavnost najemanja kreditov	17
4.5.1 Indeks zakonske ureditve kreditne dejavnosti	17
4.5.2 Indeks podatkov o kreditih	18
4.5.3 Javni in zasebni registri zadolženosti prebivalstva	18
4.6 Zaščita investitorjev	18
4.6.1 Predpostavke modela o podjetju – kupcu in o transakciji nakupa	19
4.6.2 Indeks preglednosti transakcij.....	20
4.6.3 Indeks direktorjeve odgovornosti pri transakcijah	20
4.6.4 Indeks enostavnosti tožb, ki jih vložijo delničarji	21
4.6.5 Indeks zaščite investitorjev	22
4.7 Enostavnost plačevanja davkov	22
4.7.1 Predpostavke o standardiziranem podjetju in davčni bremenitvi.....	22
4.7.1.1 Plačila davkov, čas in celotna davčna stopnja	23
4.8 Enostavnost mednarodnega poslovanja	23
4.8.1 Predpostavke o podjetju in dobrinah mednarodnega trgovanja	24
4.9 Sodna uveljavitev pogodb	24
4.9.1 Predpostavke o sodnem primeru, postopki, čas in stroški.....	24
4.10 Enostavnost ukinitve podjetja.....	25
4.10.1 Predpostavke o podjetju in stečajnem primeru	25

5 OCENA METODOLOGIJE	27
5.1 Splošna ocena metodologije	27
6 OCENA ENOSTAVNOSTI POSLOVANJA V SLOVENIJI LETA 2007	29
6.1 Splošni okvir ocenjevanja kakovosti regulacije poslovnega okolja z indeksi Doing Business.....	29
6.2 Pregled kazalnikov enostavnosti poslovanja Slovenije do 2007 in najboljše prakse	30
6.2.1 Enostavnost registracije podjetja	30
6.2.2 Enostavnost pridobivanja dovoljenj.....	30
6.2.3 Enostavnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev	31
6.2.4 Registracija poslovnih nepremičnin.....	31
6.2.5 Enostavnost najemanja kreditov	32
6.2.6 Zaščita investitorjev.....	32
6.2.7 Enostavnost plačevanja davkov.....	33
6.2.8 Enostavnost mednarodnega poslovanja.....	33
6.2.9 Sodna uveljavitev pogodb.....	34
6.2.10 Enostavnost ukinitve podjetja.....	34
6.3 Sintezna ocena Slovenije – analiza krovnega indeksa enostavnosti poslovanja Slovenije 2006–2007	34
7 SKLEP	38

PRILOGA K DELOVNEMU ZVEZKU: ENOSTAVNOST POSLOVANJA DRŽAV EU-27, POROČILO DB 2008

Kazalo okvirov, tabel in slik

Okvir 1: Preprost izračun krovnega agregata enostavnosti poslovanja	7
Tabela 1: Razmerje prebivalcev v glavnih mestih držav EU-25 in uvrstitev enostavnosti poslovanja.....	8
Tabela 2: Pregled enostavnosti registracije podjetja v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji	30
Tabela 3: Pregled enostavnosti pridobivanja dovoljenj v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji	30
Tabela 4: Pregled enostavnosti zaposlovanja in odpuščanja delavcev v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji	31
Tabela 5: Pregled enostavnosti registracije poslovnih nepremičnin v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji	31
Tabela 6: Pregled enostavnosti najemanja kreditov v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji	32
Tabela 7: Pregled zaščite investitorjev v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji.....	32
Tabela 8: Pregled enostavnosti plačevanja davkov v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji	33
Tabela 9: Pregled enostavnosti mednarodnega poslovanja v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji	33
Tabela 10: Pregled sodne uveljavitve pogodb v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in v državah z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji.....	34
Tabela 11: Pregled enostavnosti ukinitve podjetja v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in v državah z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji.....	34
Tabela 12: Enostavnost poslovanja družb z omejeno odgovornostjo v Sloveniji in EU, 2006–2007.....	36
Slika 1: Indeksi enostavnosti poslovanja Slovenije in EU-25 za leto 2007	37

Povzetek

Kazalniki Doing Business ocenjujejo praktičen vidik razvoja družbe – kakovost regulacije – transakcijske stroške institucij nacionalnega poslovnega okolja, s katerimi se soočajo domači podjetniki in ustvarjalci. Ocenjevanje kakovosti regulacije je še v razvoju in države imajo pred sabo mnogo izzivov. Zato nas poleg samih ocen še posebej zanima sposobnost Doing Business, kako in v kakšni meri s specifičnimi kazalniki oceni kakovost institucionalnega razvoja poslovnega okolja države, učinkovitost javnih politik in institucij.

Po predstavitvi pristopa v drugem poglavju, v tretjem poglavju predstavljamo metodologijo ocenjevanja enostavnosti poslovanja. V četrtem poglavju je opisanih deset področij na katera se osredotoča raziskava. Peto poglavje podaja kratko oceno metodologije. V šestem poglavju smo predstavili kratko oceno enostavnosti poslovanja v Sloveniji leta 2007.

Ugotovitve za Slovenijo so sicer nekoliko izzivalne, vendar hkrati tudi spodbudne. Splošna ocena kakovosti regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo v Sloveniji je glede na kazalnike enostavnosti poslovanja Doing Business pod vsemi povprečji Evropske unije. Iz raziskave lahko sklepamo, da javne politike poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo v Sloveniji podjetnikom niso še docela naklonjene in se še torej niso preobrazile v kreativno inovativno in uspešno zagotavljanje učinkovitih sodobnih javnih storitev v partnerstvu z drugimi razvojnimi deležniki. Drugi možen sklep je, da se še morda rezultati javnih politik niso manifestirali v vsakodnevem življenju družb z omejeno odgovornostjo, zaradi česar jih tudi kazalniki Doing Business ne morejo zajeti. V tem primeru že težko pričakujemo obljubljeni rezultate reforme, katerih del je tudi razširitev e-VEM na družbe z omejeno odgovornostjo. Tretji sklep pa je lahko, da so kazalniki Doing Business neustrezni in zaradi mnogih izzivov kažejo napačno sliko.

Ocenjujemo, da se merjenju rezultatov in učinkov svojih politik države ne morejo izogniti. Uradne nacionalne politike in politika EU z razvojem kazalnikov kakovosti in učinkovitosti regulacije v državah počasi napredujejo. Kazalniki enostavnosti poslovanja zapolnjujejo zelo pomemben del vrzeli ocenjevanja institucionalne konkurenčnosti javnih politik. Spodbujamo vas, da si tudi s pomočjo tega delovnega zvezka ustvarite mnenje in po svojih močeh pripomorete k razvoju kazalnikov učinkovitosti regulacije.

Summary

Doing Business assesses the practical aspect of the regulatory quality of institutional development – the transaction costs of the national business environment. Regulatory quality assessment is still at an early stage of development and there are quite a number of challenges ahead for many States. We are interested in how well Doing Business methods assess the quality of regulation of the national institutional business environment and the efficiency of public policies and institutions.

After the introduction, where we briefly touch on the EU good governance and better regulation agenda together with the development of regulatory quality indicators, the first two chapters present the basic characteristics of the Doing Business approach. In the third chapter we deal with the methodology relating to the ease of doing business. The fourth chapter describes ten models – indices of ease of doing business, the fifth chapter gives a short assessment of methodology and the sixth chapter illustrates the practical application of the ‘ease of doing business’ indices in the case of Slovenia in the year 2007.

To some extent, the concluding remarks for Slovenia are challenging, however options for the future are good. The first conclusion derived from the ‘ease of doing business’ indices is that the quality of business environment regulation in Slovenia is below the EU average. It can be inferred from the results that public policies in Slovenia still do not greatly favour limited liability companies, and creative reform for modern innovative public services in partnership with other development stakeholders is still under way. A second possible conclusion is that the results of public policies have not yet manifested themselves. In this case, we can expect better rankings next year, since the e-VEM ‘one stop shop’ for limited liability companies was introduced at the beginning of 2008. A third conclusion could be that the ‘Doing Business’ indicators do not capture regulatory quality correctly and that therefore the picture for Slovenia is somewhat distorted.

In conclusion, developing higher regulatory quality and regulatory impact assessment using regulatory quality indicators is inevitable for all our countries. However, national and EU policies are developing slowly in this respect. The ‘Doing Business’ indices do offer one idea of how to respond to the gap in relation to the demand for better regulatory policies, assessment of business regulations and property rights. We encourage you to form your own opinion and maybe offer your own input on better regulatory assessment.

1 UVOD

Poslovno okolje je eden od dejavnikov institucionalne konkurenčnosti države in trga.¹ Učinkovita institucionalna ureditev in v njenem okviru poslovno okolje z nizkimi transakcijskimi stroški podpirata ustvarjalnost poslovnega jedra iz nacionalnih potencialov (uspešnost), učinkovitost produkcijskih procesov in tržnih mehanizmov ter posredno določata višino konkurenčnosti vseh udeležencev na trgu.

Dejavniki institucionalne konkurenčnosti so ciljna razvojna prednostna naloga Slovenije in Evropske unije. Institucionalna konkurenčnost je v okviru Strategije razvoja Slovenije opredeljena kot tretje prednostno področje in zajema razvojno prestrukturiranje javnih financ, učinkovito in cenejšo državo ter izboljšanje delovanja pravosodnega sistema. Kot cilj so opredeljeni v lizbonski strategiji za celotno regijo EU, njihov pomen prepoznavajo vse države, zato področje v svetovnem merilu pridobiva na teži, z njim pa na pomenu pridobivajo tudi priložnosti in izzivi za resnično izboljšavo institucionalne konkurenčnosti.

Institucionalna konkurenčnost države in trga v Sloveniji se postopoma izboljšuje, vendar še ostaja prostor za dodatno izboljšanje poslovnega okolja. V preteklih letih je bilo opravljenih več pomembnih korakov reforme institucij javnega sektorja, veljavne zakonodaje ter reguliranja z upravnimi in pravnimi postopki. Primeri ukrepov so reforma sodišč, poenostavljanje in prenova zakonov (zakon o gospodarskih družbah, zakon o društvih, zakon o preprečevanju omejevanja konkurence itd.), ukrepi za zmanjševanje administrativnih ovir, informatizacija in spletna podpora registrov, upravnih postopkov za podjetja in državljane (e-uprava), vladnih gradiv in procesov reguliranja s sodelovanjem javnosti (e-gov, e-demokracija). Pomemben korak je tudi omogočanje svobodne poslovne pobude s poenostavljanjem procesov ustanavljanja podjetij, kjer je Slovenija v preteklosti uredila točke »vse na enem mestu« (VEM in e-VEM) za samostojne podjetnike in leta 2008 poslovno okolje posodobila še z razširitvijo e-VEM na družbe z omejeno odgovornostjo. Ob doseženem pa nekateri kazalniki institucionalne konkurenčnosti v prej omenjenem poročilu nakazujejo, da ima Slovenija ob državah EU še dovolj priložnosti za dodatno izboljšanje. V aktualnem trenutku globalnih gospodarskih gibanj (svetovna recesija), ob razvoju globalne regulacije, ki zahteva odgovore na lokalni ravni, in konkurenci sosed partneric je boljše vodenje in reguliranje (angl. *better governance and regulation*) za Slovenijo in EU prava ciljna usmeritev.

Institucionalna konkurenčnost in kakovost regulacije poslovnega okolja je cilj politike dobrega vodenja in reguliranja. Dvigovanje institucionalne konkurenčnosti poslovnega okolja se v okviru nekaterih držav EU in Evropske komisije na prehodu v tretje tisočletje povezuje predvsem z razvojem *politike dobrega vodenja in boljšega reguliranja* (angl. *good governance and better regulation*). Pojem kakovosti regulacije nastaja v okviru politike, ki razvija načela dobrega oziroma boljšega vodenja, s katerimi družbe vplivajo na celotno »notranje in zunanje« okolje. Vsebinsko za to politiko prispeva več smeri: (i) *menedžerske smeri* – npr. novi javni menedžment, javna nagrada za kakovost, »total quality management«, sodobno upravljanje virov itd.; (ii) »mikro« in »makro« *ekonomske smeri* – npr. konkurenčnost države, porterjev diamant virov konkurenčnosti (dejavnikov, deležnikov), institucionalna ekonomika, razvojna ekonomika, teorije javne izbire itd.; (iii) *nekaterih drugih interdisciplinarnih smeri z uporabo ekonomske analize* – npr. ekonomska analiza prava, demokracije, antropologije, ekonomika sreče, socioloških študij ipd. Omenjena politika razvija sodobne institucije – institucionalni okvir in njegove organe ter prispeva orodja za kakovost celotne regulacije. Med

¹ Za več o opredelitvi institucionalne konkurenčnosti države in trga gl. gradiva UMAR: Strategija razvoja Slovenije (2005, str. 33), Poročilo o razvoju (različni letniki), ter Chiaietta (2002 v Trg kot institucija – konkurenca, sodelovanje in konkurenčnost Slovenije) in Chiaietta (2007 v Paradigma konkurenčnosti držav in analiza Slovenije po sistemih WEF in IMD za leto 2006).

institucionalni okvir lahko štejejo sodobno zakonodajo, ki omogoča jasno opredelitev namena in ciljev v vseh zakonskih in podzakonskih aktih, ter sodelovanje zainteresiranih javnosti pri pripravi vseh ključnih zakonskih določil. Politika lahko deluje na podlagi jasno opredeljenih načel in vrednot dobrega vodenja in reguliranja ter političnih strateških dokumentov, ki omogočajo jasno vizijo, odgovornost in pogoje za dobro vodenje in boljše reguliranje vseh ministrstev. Za izvajanje te politike skrbi posebno telo - institucija, ki se v mednarodnih krogih imenujejo »vratar« ali angl. *gatekeeper*. Samostojno telo, ki je med vladnimi organi najpogosteje postavljeno v okvir prvega ministra, skrbi za izpolnjevanje in horizontalno vodenje ter koordinacijo politike boljšega reguliranja. Zagotavlja spoštovanje načel boljšega vodenja in reguliranja na najvišjem nivoju. Skrbi za izvajanje orodij boljšega reguliranja pri predlogodajalcih vseh vladnih gradiv ter presoja ali vsebina in kakovost uporabljenih orodij ustrežata kakovosti in načelom, preden lahko gredo gradiva v obravnavo. Osnovna orodja, ki omogočajo boljše reguliranje so predvsem jasna opredelitev namena in ciljev regulacije: zakaj je regulacija sploh potrebna. Več kot 70 % cilja politike je s tem že doseženega, saj regulator že s tem korakom prepreči nejasno trošenje javnih virov in sredstev. Naslednja pridobitev pa je analiza oziroma ocena učinkov regulacije (politik, zakonov, ukrepov, procesov), ki je pridobljena predvsem s sodelovanjem in posvetovanjem vseh zainteresiranih javnosti. Med ukrepe sodi praviloma tudi poenostavljanje zakonodaje ter upravnih postopkov.

Uspešnost politike boljšega vodenja in reguliranja se kaže vsaj na treh ravneh.² Prvo merilo uspešnosti politike boljšega reguliranja izražata njena horizontalna širina – obseg in vpliv na uporabo in kakovost načel in orodij »dobrega vodenja in boljšega reguliranja« v vseh vladnih politikah. Drugo merilo je kakovost rezultata – zagotovitev dejanske spremembe postopkov reguliranja, miselnosti reguliranja in vključenosti širše javnosti. Tretje merilo kakovosti regulacije pa je dejanski učinek na družbo, kamor spada tudi poenostavljen in zmanjšan obseg regulacije. Tako usmerjena politika je na dobri poti k povečanju kakovosti nacionalnega institucionalnega okvira, znižanju transakcijskih stroškov poslovnega okolja in povečanju enostavnosti poslovanja.

Pomen vloge institucij EU. Politika boljšega reguliranja je osrednji cilj lizbonske strategije in del zagotavljanja rezultatov za državljane in podjetja. Evropska komisija daje v svojih dokumentih poenostavitvi regulacije in izboljšanju institucionalnega okolja največjo prednost. Na podlagi pobud nekaj »naprednejših« članic³ EU in OECD je Evropska komisija po letu 2000 sprejela več pobud za razvoj načel dobrega vodenja, politike in institucij boljšega reguliranja, meril kakovosti in izbora kazalnikov ter poročanja o napredku v okviru Evropske unije. Leta 2005 je bil sprejet program *Better Regulation Agenda* s ciljem zagotavljanja visoke kakovosti novih pobud in modernizacije ter poenostavitve veljavne zakonodaje. Leta 2008 se je Komisija v svojih poročilih pohvalila z uspešnim razvojem različnih stopenj cikla priprave politik. Predloge politik

² (i) *Prvo merilo* uspešnosti politike boljšega vodenja in reguliranja je, ali so ta orodja dejansko vpeta v običajen proces oblikovanja vseh politik, institucij in kako kakovostno so orodja uporabljena. (ii) *Drugo merilo* uspešnosti politike je zagotovitev rezultata dejanske spremembe postopkov in miselnosti reguliranja. Za zagotovitev tega cilja zgolj uporaba in kakovost omenjenih orodij oziroma procesov pri regulaciji ni merilo. Vidne morajo biti spremembe. To pogosto pomeni reformo javne uprave in sistema reguliranja – sprememba kulture reguliranja, kako javni uslužbenci/regulatorji razmišljajo, kako zagotavljajo podlage za odločanje ministrstev in kako vključijo civilno družbo – uspejo povečati razumevanje postopkov, »izobraziti« organizirane javne interese, podjetja in državljane ter jih vključiti v procese priprave politik. (iii) *Tretje merilo* kakovosti regulacije je poenostavljen in zmanjšan obseg regulacije (npr. uporaba alternative regulaciji, deregulacija, samoregulacija, standardi itd.), vendar kakovost ne pomeni nujno tudi vedno nizke ravni javne regulacije, temveč regulacijo, ki je sorazmerna potrebam javnosti in je torej ciljno usmerjena, opravičljiva, učinkovita – maksimalna neto korist, proporcionalna, dostopna in jasna ter pregledna. Politika dobrega vodenja in boljšega reguliranja poskuša načela ter orodja postaviti dejansko v odnos do »pravih/dobrih/smiselnih« ciljev zainteresirane javnosti in prek teh vzvodov zagotoviti kakovost regulacije.

³ Združeno kraljestvo, Nizozemska, Danska, Irska itd.

sistematično oceni z vidika različnih učinkov in presodi tudi možnosti uporabe širšega razpona alternativnih metod regulacije za dobro rešitev problema. Kakovost ocen učinkov presoja posebej za to ustanovljeno neodvisno telo direktorjev boljšega reguliranja *Impact Assessment Board*. V poročilih opozarja, da je zadostni pogoj za nadaljnje izboljšanje institucionalne konkurenčnosti poslovnega okolja Evrope potrebno sodelovanje vseh evropskih institucij, držav članic, lokalnih in regionalnih oblasti ter vseh deležnikov.

Ocenjevanje in merjenje dejavnikov je potrební pogoj in ključen vidik kakovosti regulacije. Potreben pogoj za dvig institucionalne konkurenčnosti je ocenjevanje stanja in sprememb dejavnikov v sodelovanju različnih zainteresiranih javnosti po načelu, da merjenje omogoča spremembe – angl. *what gets measured gets done*. Ocenjevanje zajema več vidikov in dejavnikov. Predstavlja kompleksen korak, ki poleg ocenjevanja učinkovitosti procesov (KAKO) vključuje tudi normativno dimenzijo – ocenjevanje uspešnosti ali regulacija zagotovi pravi, smiselni, dober cilj (KAJ) – ter vzrok ali namen (ZAKAJ) za zastavljeni cilj, ki je glede na potrebe prostora različen. Zasedimo lahko *ocenjevanje kakovosti procesov nastajanja institucij* – kako regulacija oziroma orodja nastajajo, ocenjujemo *kakovost vsebine regulacije oziroma institucije* (zakoni, uredbe ipd.), *kakovost rezultata regulacije* oziroma angl. *outputa* (vpliv na pravice državljanov, svobodo poslovne ekonomske pobude in učinkovitost trga in države, transakcijske stroške institucionalnega okolja – potrebna dovoljenja, postopki komunikacije, izkaznice, takse ipd.) in *ocenjevanje kakovosti učinka in izida regulacije* (narodnogospodarske kazalce, vpliv na osnovne kazalnike uspešnosti posameznega sektorja, število in vrsto podjetij, na gospodinjstva, podjetnost posameznikov, na enakost priložnosti, zaposlenost, generacije, izobraževanje in kakovost delovne sile, kreativnost, vrednote, jezik, okolje, naravne vire ipd.).

Ocenjevanje kakovosti regulacije EU je v razvoju. Kazalnike kakovosti regulacije vsaka država razvija kot posledico jasno izraženega javnega namena vodenja politike »boljšega reguliranja« in sprejetih načel dobrega vodenja. Evropska komisija v svojem projektu z naslovom Indikatorji kakovosti regulacije opisuje stanje po državah Evropske unije (Radaelli in drugi, 2005). Sklepna ugotovitev poročila je, da so kazalniki kakovosti reguliranja v državah EU še v nastajanju in da je opaziti velika razhajanja skupaj z nekaterimi zametki konvergence med državami. Nekateri države, ki imajo opredeljena načela boljšega reguliranja in izvajajo reformo javnega reguliranja z nacionalno strategijo boljšega reguliranja, razvijajo predvidena »orodja boljšega reguliranja« med katerimi je tudi izbor kazalnikov kot odraz državi specifičnega institucionalnega konteksta, logike in interesov deležnikov ter procesov nacionalne ekonomske politike. Zato je tudi uporaba kazalnikov še v razvoju, izbor kazalnikov pa med državami zelo različen in neenoten glede na posamezno področje. Največjo konvergenco na ravni EU je opaziti predvsem na področju poenostavitve posamezne zakonodaje EU in odprave administrativnih ovir.

Vrste kazalnikov kakovosti regulacije. V literaturi zasledimo več poskusov razvoja kazalnikov za ocenjevanje kakovosti regulacije. Avtorji razvijajo kvalitativne in kvantitativne kazalnike učinkovitosti in uspešnosti procesov, institucij (zakonov, politik, uredb) in rezultatov ter učinkov le-teh⁴. Osrednje vprašanje je vprašanje načina merjenja in metodologije ocenjevanja: (i) ali je smiselno široko ocenjevanje s posameznimi kazalniki – avtorji se sprašujejo, kako natančno lahko ocenjujemo in v kolikšnem obsegu; (ii) drugo vprašanje pa je, ali je smiselna sintezna agregacija ocene v obliki krovne indeksa, ki postane enotna mera kakovosti regulacije v državah. Nekateri avtorji bolj priporočajo uporabo sistemov kazalnikov kakor pa individualne

⁴ Primer sta recimo OECD zbirka kazalnikov *Indicators of Product Market Regulation* in zbirka Svetovne banke *Worldwide Governance Indicators*. Kazalnikov je še več in za pregled, glej *Consolidated Matrix of External and Internal World Bank Governance Data Sets and Instruments*, ki ga je pripravila Svetovna Banka.

agregatne indekse. Radaelli in drugi (2005) ocenjujejo, da je iskanje »prave« krovne mere kakovosti regulacije napačno. Kakovost regulacije ima več pomenov v smislu različnih načel in potreb različnih deležnikov. Ocenjevanje z agregatno mero je tudi zelo kompleksno. Za kakovostno agregacijo je potrebna jasna opredelitev ciljev, odnosov in dejavnikov, kar zahteva dodatno stopnjo previdnosti pri interpretaciji in je podvrženo pomembnim omejitvam (Chiaiutta, 2007). Ob tem pa je ne glede na kakovost agregacije težko smiselno deduktivno sklepati, kaj je na podlagi agregatne ocene treba spremeniti za izboljšanje kakovosti regulacije. Zato ta skupina avtorjev kompleksne indekse vključuje v širok sistem kazalnikov kakovosti regulacije kot eno od vhodnih komponent. Drugi način merjenja pa vidi pomen in dodatno vrednost v enotnem poimenovanju pojava, enotnem naboru kazalnikov in razvoju enotne krovne ocene pojava, ki ga kazalniki merijo. Razvoj poimenovanja kompleksnih pojavov in enotnih plastičnih meril, ki jih ocenjuje sklop kazalnikov, je del objektivizirane sinteze. Avtorji so zaradi neoprijemljivosti fenomena kakovosti regulacije mnenja, da je nevtralno agregirana enotna sintezna ocena indeksa za vse države enako pomembna kot nato specifična državam individualizirana smiselna interpretacija uporabljenih kazalnikov. Oblikovanje enotnega krovne agregata je nujna »testna« spremenljivka za objektivizirano perspektivo, ki služi kot »kontrola« individualizirani sintezi in subjektivnim interpretacijam, in daje dodatno možnost za lažjo primerjavo pojava v državah v času in prostoru.

Na temelju različnih teorij obstajajo različne metodologije. Nekatere omogočajo bolj enostavno oziroma matematično (OECD⁵; Garelli, 2007; Djankov in drugi, 2007; in drugi) druge pa bolj kompleksno in ekonomsko teoretično agregacijo krovne agregata (Sala-I-Martin in drugi, 2007; Porter in drugi, 2007).

Kazalniki enostavnosti poslovanja Doing Business ocenjujejo pomembne vidike kakovosti regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo. Svetovna banka s projektom *Doing Business* razvija sistem »inteligentnih« kazalnikov, ki so oblikovani tako, da imajo za cilj zaobjeti posebnosti poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo, ki je opredeljen v zakonskem okviru in praksi vsake države različno. Raziskava zaobjema zelo specifična merila, jih smiselno razporeja v natančno izdelane modele desetih tipičnih poslovnih situacij družb z omejeno odgovornostjo z enotnimi predpostavkami, ki služijo za natančno preverjanje učinkovitosti institucionalnih okolij. Na ravni modelov so kazalniki združeni in uporabljeni za izračun indeksov poslovnih situacij, le-ti pa v indeks enostavnosti poslovanja kot prvo oceno stanja in enoto primerjave med različnimi državami.

⁵ OECD Indicators of Product Market Regulation.

2 RAZISKAVA ENOSTAVNOSTI POSLOVANJA – *DOING BUSINESS* SVETOVNE BANKE

Svetovna banka z raziskavo *Doing Business* proučuje razlike v kakovosti regulacije poslovnih okolij družb z omejeno odgovornostjo po svetu. Svetovna banka pripravlja poročila *Doing Business* (DB) z namenom spremljanja učinkovitosti regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo in zaščite lastninskih pravic. V svojih poročilih ocenjuje kakovost regulacij, tistih ki povečujejo poslovno aktivnost in tistih, ki poslovno aktivnost zmanjšujejo. Analizira, s katerimi ekonomskimi izidi se soočajo države, in ocenjuje, katere institucionalne reforme so delovale in vzroke za to.

Poročilo *Doing Business* 2008 je peto po vrsti in ocenjuje stanje v 178 državah v letu 2007. Poročilo ocenjuje kvantitativne in kvalitativne kazalnike kakovosti regulacije poslovanja in zaščite lastninskih pravic ter njihovega vpliva na mala in srednje velika domača podjetja. Kazalniki enostavnosti poslovanja so eden redkih virov za ocenjevanje institucionalne konkurenčnosti poslovnih okolij različnih držav. Ponujajo mednarodno primerljive podatke o postopkih, rezultatih in učinkih regulacije poslovnega okolja. Kazalniki v zadnjem poročilu so bili zbrani junija 2007.

Kazalniki ocenjujejo deset modelov poslovnih obveznosti – korakov, s katerimi se soočajo družbe z omejeno odgovornostjo. Specifični kazalniki ocenjujejo regulacijo desetih standardiziranih poslovnih modelov obveznosti oziroma korakov podjetij, primerljivih po državah: (i) registracija podjetja, (ii) pridobivanje dovoljenj, (iii) zaposlovanje in odpuščanje delavcev, (iv) registracija poslovnih nepremičnin, (v) najemanje kreditov, (vi) zaščita investitorjev, (vii) plačevanje davkov, (viii) mednarodno poslovanje, (ix) sodna uveljavitev pogodb in (x) ukinitvev podjetja. Zbrani podatki opozarjajo na ovire pri poslovanju podjetij, ugotavljajo njihov izvor in kažejo na potrebno reformo.

Sintezno oceno enostavnosti poslovanja ponujajo agregatni indeksi in krovni agregat enostavnosti poslovanja. Svetovna banka poleg objave specifičnih kazalnikov za vsako od desetih področij ocenjevanja izračunava tudi agregatni indeks. Osrednji izračun predstavlja krovni indeks enostavnosti poslovanja. Države se glede na indekse razvrščajo od 1. do 178. mesta. Visoka uvrstitev na lestvici agregatnega indeksa se razlaga kot uspeh države, da je (praviloma) v največjem mestu v državi ustvarila institucionalno okolje, ugodno za podjetja, tj. družbe z omejeno odgovornostjo. Agregatnim indeksom enostavnosti poslovanja ne velja osrednja pozornost, ki jo zasluži poročilo. Osrednja pozornost velja bogatemu izboru kazalnikov.

Metodologija ocenjevanja enostavnosti poslovanja se postopoma razvija, zato daljše časovne vrste niso povsem primerljive. Svetovna banka povečuje število opazovanih držav, vsebino opazovanih področij, razvija veljavne kazalnike, izboljšuje postopke ocenjevanja in kakovost podatkov ter dodaja nove kazalnike. V poročilu 2008, ki ocenjuje stanje leta 2007, so bile dodane tri nove države – Brunejski otoki, Liberija in Luksemburg. Spremenila se je metodologija spremljanja treh področij: pridobivanje dovoljenj, zaposlovanje in odpuščanje delavcev ter sodna uveljavitev pogodb. Za oceno stanja v letu 2008 pa Svetovna banka predvideva vključitev še treh novih področij kakovosti regulacije poslovnega okolja: (xi) neplačevanje podkupnin, (xii) priložnosti za ženske in (xiii) infrastruktura. Zaradi stalnega razvoja se kakovost kazalnikov sicer veča, primerjava sinteznih ocen oziroma agregatnih indeksov pa je možna le s predhodnim letom, za katerega je objavljen preračun po metodologiji za tekoče leto.

3 METODOLOGIJA OCENJEVANJA ENOSTAVNOSTI POSLOVANJA

3.1 Kazalniki

Kazalniki ocenjujejo kakovost regulacije in prisotnost »ovir« poslovanja pri desetih poslovnih obveznostih – korakih družb z omejeno odgovornostjo. Kazalniki poskušajo oceniti stopnjo regulacije na že omenjenih desetih področjih. Tako na primer ocenjujejo število postopkov, potrebnih za zagon podjetja ali postopkov registracije poslovnega objekta, s pretežno usmeritvijo na družbe z omejeno odgovornostjo. Kazalniki ocenjujejo izide regulacije, kot so potreben čas in stroški za uveljavitev pogodbe, čas in stroški izpeljave postopkov bankrota ali izpeljave mednarodnega trgovanja. Med izzivi regulacije, ki jih ocenjujejo kazalniki, so tudi zakonska zaščita investitorjev proti trgovanju menedžerjev z notranjimi informacijami, prožnost zakonodaje o zaposlovanju in stopnja davčne obremenitve za podjetja.

Doing Business vsako leto objavi 8900 enot kazalnikov (50 kazalnikov za 178 držav). Pri tem Svetovna banka izmeri več kakor 52.000 podatkovnih točk. Od objave *Doing Business 2007* je 20 gospodarstev predložilo svoje poglede na objavljene podatke. V nekaj primerih so vlade držav pregledale vsako izmerjeno podatkovno točko posebej. Na podlagi teh pregledov je bilo spremenjenih 47 podatkovnih točk. Podatke za Slovenijo prikazujemo v šestem poglavju.

Standardizirano ocenjevanje z jasnimi predpostavkami je potreben pogoj za kakovost ocen. Svetovna banka zagotavlja kakovost ocen z razvojem standardiziranega ocenjevanja in izborom kompetentnih lokalnih strokovnjakov. V sodelovanju z zunanjimi strokovnjaki je razvila deset enotno standardiziranih modelov poslovnih situacij – obveznosti in specifični izbor kazalnikov za oceno vsakega modela posebej. Model ima za vsako od desetih področij enostavnosti poslovanja opredeljene jasne predpostavke. Predpostavke določajo (i) pravno obliko posla ali podjetja, za katerega preučuje regulacije; (ii) velikost posla ali podjetja; (iii) lokacijo in (iv) naravo operacij podjetja. To je potreben pogoj za zagotovitev enotnosti, konsistentnosti in primerljivosti podatkov kakovosti regulacije med državami. Kazalniki so zbrani v posebnem vprašalniku – anketi.

Postopek ocenjevanja na lokalni ravni je zadosten pogoj za kakovost kazalnikov. Svetovna banka je za pridobitev podatkov v vsaki državi na lokalni ravni izbrala strokovne enote, ki na tej ravni poznajo regulacije, podjetjem pomagajo in svetujejo glede pravnih ali upravnih zahtev, predvsem pravnikov in odvetnikov, poslovnih svetovalcev, računovodij, izvajalcev poslov ali pa vladnih uslužbencev in drugih, ki izvajajo regulacijo lokalnega poslovnega okolja (skupaj 5000 strokovnjakov). Izvedenci ocenijo kazalnike z uporabo enotnega modela in neposrednim sodelovanjem. Postopek poteka v več krogih zbiranja in neposrednim sodelovanjem med banko in izvedenci – Svetovna banka navaja štiri kroge (s konferenčnimi klici, pisno korespondenco in obiski držav), v katerih podatke revidirajo, jim dodatno preverijo »robustnost« ali jih še razširijo.

Svetovna banka objavlja kazalnike različnih področij z različnimi enotami v tabeli za vsako državo posebej in so tako kvantitativni kot kvalitativni. Poglejmo primer ocenjevanja kvalitativnih kazalnikov. Nizko kakovost regulacije ocenjuje z ocenjevanjem učinkov regulacije in temu primerno nizko oceno lahko dobi država v vsaj dveh situacijah. Če država nima potrebne regulacije, tj. kadar država nima zakonov, ki regulirajo neko področje – npr. bankrot. Brez regulacije dobi posamezni kazalnik oceno »ni prakse« ali »ni mogoče«. Če ima država »spečo regulacijo« na tem področju, dobi podobno oznako: to je v primeru, da regulacija obstaja, vendar se zakonodaja v praksi ne izvaja ali se ne uporablja. Država s tako oceno

kazalnikov je ocenjena kot država z nizko kakovostjo regulacije oziroma enostavnostjo poslovanja in je nizko uvrščena.

3.2 Sintezna ocena desetih področij ocenjevanja – enostavno povprečje kazalnikov

Primerjava različnih kazalnikov med seboj. Svetovna banka za primerjavo kakovosti različnih področij regulacije v eni državi med seboj in za primerjavo kakovosti regulacije v različnih državah preračuna kazalnike v odstotne vrednosti (od 100). Vrednosti kazalnikov so preračunane na enotno odstotno skalo v odstotne razrede, deleže od najvišje zabeležene vrednosti kazalnika (percentili), kjer je najvišja ocena 1. odstotni razred (100 % je 1. percentil) do najnižje ocene, kjer je najnižja ocena 100. odstotni razred (1 % je 100. percentil). To omogoča osnovno medsebojno primerjavo različnih kazalnikov in področij. Višja odstotna uvrstitev pomeni višjo kakovost regulacije, enostavnejše poslovanje in močnejšo zaščito lastninskih pravic.

Sintezna ocena kakovosti regulacije poslovnega okolja so indeksi enostavnega agregatnega povprečja kazalnikov. Za sintezno oceno področij so uporabljeni indeksi enostavnosti poslovanja, ki jih Svetovna banka izračuna s preprosto metodo enostavnih povprečij kazalnikov – (i) *deset agregatnih indeksov modelov področij*. Za izračun enostavnih agregatnih povprečij so uporabljene odstotne ocene kazalnikov. Kot krovna ocena kakovosti regulacije poslovnega okolja v državi je izračunan (ii) *krovni agregatni indeks enostavnosti poslovanja* kot enostavno povprečje desetih indeksov enostavnosti poslovanja.

Krovni agregat in agregatni indeksi razvrščajo države od prve do zadnje od 1. do 178. mesta. Visoka uvrstitev na lestvici enostavnosti poslovanja se interpretira kot uspeh države, da je ustvarila institucionalno okolje, ugodno za družbe z omejeno odgovornostjo. Poglejmo primer izračuna za Islandijo (gl. Okvir 1).

Okvir 1: Preprost izračun krovnega agregata enostavnosti poslovanja

Doing Business prikazuje izračun *agregatnega indeksa enostavnosti ustanovitve podjetja* za Islandijo. V Islandiji je za ustanovitev d. o. o. potrebnih pet postopkov, pet dni in strošek 3 % letnega dohodka na prebivalca. Obvezen minimalni kapital je 14 % letnega dohodka na prebivalca. Pri teh štirih kazalnikih se Islandija razvršča v 6., 2., 10. in 55. odstotni razred (percentil). Povprečje vseh štirih kazalnikov Islandijo uvršča v 18. percentil. Po izračunu vseh agregatnih indeksov je izračun krovnega agregata enostavnosti poslovanja preprosto enostavno povprečje percentilov vseh agregatnih indeksov, kar znaša za Islandijo 19 odstotkov. 19. percentil pri indeksu enostavnosti poslovanja Islandijo uvrsti med 178 državami na 10. mesto (*Doing Business* 2008).

Pomen izračuna sintezne ocene v eni sintezni številki je predvsem v »objektiviziranem linearnem testu«, ki je komplement nacionalno specifični sintezi in vsebinski interpretaciji ocen kazalnikov. Svetovna banka uporablja metodo enostavnega povprečja kazalnikov. Prednost te metode je v njegovi enostavnosti, ki omogoča hitro testno preverjanje področij in prvo oceno. Obstajajo tudi kompleksnejše metode za izračun sintezne številke, kakor je recimo metoda glavnih komponent. Svetovna banka objavlja oceno, da v primerjavi z metodama glavnih in neopazovanih komponent (Djankov in drugi, 2005) vse tri metode pripeljejo do skoraj docela identičnih ocen uvrstitev držav. Na tem mestu te študije nismo ocenjevali. Razloge za tako majhen vpliv metode pa Djankov in drugi pripisujejo kakovosti in zadovoljivem pokritju desetih področij z obsežnimi vsebinskimi kazalniki.

3.3 Metodologija ocenjevanja enostavnosti poslovanja

Svetovna banka je oblikovala standardizirani model za oceno povsem enakih enot opazovanja v vseh državah. To omogočajo restriktivne predpostavke metodologije. Predpostavke metodologije so njena prednost in omogočajo zožitev možnosti napačne interpretacije ocen in so hkrati tudi njena slabost in omejitve.

1 – Podatki se nanašajo na podjetja v največjem mestu v državi.

Nas je zanimalo kolikšen delež prebivalstva raziskava neposredno pokriva. V Tabeli 1 smo pripravili pregled za države Evropske Unije.

Tabela 1: Razmerje prebivalcev v glavnih mestih držav EU-25 in uvrstitev enostavnosti poslovanja

Država	Št. prebivalcev v državi	Glavno mesto	Št. prebivalcev glavnega mesta	Relativna velikost mesta – razmerje med št. prebivalcev glavnega mesta in države	INDEKS ENOSTAVNOSTI POSLOVANJA - DB 2008
Francija	61.037.508	Pariz	2.167.994	3,55 %	31
Nemčija	82.210.000	Berlin	3.415.742	4,15 %	20
Poljska	38.518.241	Varšava	1.704.717	4,43 %	74
Nizozemska	16.408.557	Amsterdam	742.884	4,53 %	21
Italija	57.844.000	Rim	2.656.000	4,59 %	53
Portugalska	10.848.692	Lizbona	564.477	5,20 %	37
Grčija	11.216.708	Atene	745.514	6,65 %	100
Španija	45.200.737	Madrid	3.228.359	7,14 %	38
Slovaška	5.379.455	Bratislava	426.927	7,94 %	32
Romunija	22.246.862	Bukarešta	1.931.838	8,68 %	48
Švedska	9.196.227	Stockholm	798.715	8,69 %	14
Belgija	10.485.710	Bruselj	1.067.162	10,18 %	19
Finska	5.308.208	Helsinki	569.892	10,74 %	13
Češka	10.218.425	Praga	1.200.000	11,74 %	56
Zdr. Kraljestvo	60.587.300	London	7.512.400	12,40 %	6
Slovenija	2.023.358	Ljubljana	267.386	13,21 %	55
Litva	3.369.600	Vilna	542.809	16,11 %	26
Bolgarija	7.699.020	Sofija	1.344.605	17,46 %	46
Madžarska	10.071.370	Budimpešta	1.906.800	18,93 %	45
Avstrija	8.337.606	Dunaj	1.682.971	20,19 %	25
Danska	5.428.524	Kopenhagen	1.145.804	21,11 %	5
Irska	4.209.446	Dublin	1.045.769	24,84 %	8
Estonija	1.341.042	Talin	400.911	29,90 %	17
Latvija	2.270.700	Riga	727.578	32,04 %	22
Luksemburg	462.041	-	462.041	100,00 %	42

Vir: Nacionalne statistike, svetovni splet, Doing Business 2008.

To lahko pomeni, da rezultati morda niso reprezentativni za stanje regulacije v drugih delih države. Svetovna banka je za pet večjih držav (Bangladeš, Brazilijo, Indijo, Mehiko in Pakistan) na ta izziv poskušala odgovoriti z oblikovanjem dodatnih »podnacionalnih« študij in sinteznih ocen. Podobno nameravajo izračunati ocene še za Kitajsko, Kolumbijo, Egipt, Maroko, Nigerijo, Filipine, Rusijo in Ukrajino. Rezultati kažejo na pomembne razlike v hitrosti reforme in enostavnosti poslovanja v različnih mestih.

2 – Podatki so osredotočeni pretežno na določeno pravnoformalno obliko poslovanja – družbe z omejeno odgovornostjo določene velikosti.

Raziskava *Doing Business* ocenjuje predvsem kakovost institucionalnega okolja družb z omejeno odgovornostjo, kar nujno ne odraža enostavnosti poslovanja drugih pravnoformalnih oblik. Čeprav d. o. o. predstavljajo velik delež pravnih oblik podjetij, pa je vednarle potrebno upoštevati, da druge oblike poslovanja v raziskavi niso zajete (npr. podjetnik posameznik). Za Slovenijo to pomeni, da uvedba e-VEM za samostojne podjetnike v preteklosti ni vplivala na oceno enostavnosti poslovanja v Sloveniji.

3 – Študije desetih primerov modelov poslovnih obveznosti opisujejo transakcije, ki prikazujejo določen sklop specifičnih lastnosti (kazalniki), vendar celotnih lastnosti, s katerimi se soočajo podjetja, ne prikazujejo.

4 – Ocene časa vključujejo element objektivizirane sodbe strokovnih ocenjevalcev.

Kadar viri kažejo na različne možne ocene o času pod predpostavkami standardiziranega primera, so kazalniki srednja vrednost različnih odgovorov.

5 – Predpostavka metodologije je, da ima podjetje popolne informacije o zahtevah regulatorjev in ne trati odvečnega časa z izpolnjevanjem postopkov.

V praksi je postopek upoštevanja zakonskih določil in omejitev poslovanju pogosto daljši, saj podjetja nimajo vseh potrebnih informacij ali pa niso sposobna, da bi časovno sledila vsem zahtevam. V drugem primeru lahko podjetja zavestno obidejo nekatera bremena postopkov regulacije. V obeh primerih se bo ocena potrebnega časa *Doing Business* razlikovala od percepcij podjetnikov, ki jih zbira Poslovna anketa Svetovne banke.

Metodologijo in modele s predpostavkami za ocenjevanje vsakega področja posebej opisujemo v naslednjem poglavju.

4 PREDSTAVITEV PODROČIJ OCENJEVANJA – 10 MODELOV

Raziskava temelji na podatkih o desetih modelih poslovnih situacij, pridobljenih iz analize lokalnih zakonov, pravil in prakse, ki jih predložijo lokalni strokovnjaki. Lokalni strokovnjaki odgovarjajo na enotni anketni vprašalnik, v katerem so vprašanja o desetih standardiziranih poslovnih korakih – modelih realnih situacij z enotnimi predpostavkami. Podatke o Sloveniji za leto 2007 je v poročilu *Doing Business 2008* poslalo 30 strokovnjakov (iz Banke Slovenije, raznih specializiranih odvetniških pisarn, izvoznih in računovodskih podjetij in drugi).⁶ Vsebina modelov desetih področij ocenjevanja in pomen predpostavk so predstavljeni v tem poglavju.

4.1 Enostavnost ustanovitve podjetja

Model ocenjevanja enostavnosti ustanovitve podjetja navaja postopke, ki so uradno potrebni za zagon in formalno delovanje podjetja v predelovalni (angl. *industrial*) ali trgovski panogi (angl. *commercial*)⁷ z določenimi predpostavkami.

4.1.1 Predpostavke modela ustanovitve podjetja

Za model ocene enostavnosti ustanovitve podjetja veljajo sledeče predpostavke *Doing Business*:

- Za ustanovitev podjetja je izbrana družba z omejeno odgovornostjo. Če je v državi več vrst družb te pravne oblike, lokalni pravniki ali statistični urad izbere najpogostejšo obliko.
- Podjetje deluje v največjem mestu v državi.
- Je v 100-odstotni domači lasti, ima pet lastnikov, med katerimi ni nihče pravni subjekt.
- Ima zagonski kapital v višini 10 dohodkov na prebivalca⁸ ob koncu leta 2006.
- Deluje v sektorju proizvodnje ali trgovine, ne izvaja mednarodnih poslov in poslov s proizvodi, za katere veljajo posebni davčni postopki (alkohol, tobak). Ne uporablja proizvodnih postopkov, ki onesnažujejo okolje.
- Najema proizvodne in poslovne prostore. Ni lastnik nepremičnine.
- Ni primerno za pridobitev državnih investicijskih spodbud ali drugih posebnih koristi.
- En mesec po začetku zagona delovanja ima vsaj od 10 do 50 zaposlenih državljanov.
- Ima dohodek vsaj v višini 100-kratnika dohodka na prebivalca.
- Ima ustanovno listino, ki obsega deset strani.

⁶ Vsi lokalni partnerji za Slovenijo so navedeni na spletni strani <http://www.doingbusiness.org/LocalPartners/SearchResults.aspx?economyid=169>.

⁷ Opozarjamo, da ne gre za poimenovanje dejavnosti SKD, kakor je prikazana v nacionalnih računih.

⁸ *Doing Business* uporablja dohodek na prebivalca na letni ravni.

4.1.2 Postopki, čas, stroški in minimalni zagonski kapital

Ustanovitev podjetja vključuje pridobitev potrebnih dovoljenj, licenc, objav, preverjanj in predpisanih uradnih postopkov pri oblasteh.

Postopek ustanovitve je določen kot interakcija ustanovitelja podjetja z zunanjimi partnerji (npr. vladnimi agencijami, pravniki, nadzorniki ali notarji). Šteti so vsi postopki, povezani z ustanovitvijo, tako pred kot po ustanovitvi podjetja. Všteti so vsi postopki, ki so uradno zahtevani za korespondenco ali transakcije z javnimi agencijami.⁹ Če mora ustanovitelj obiskati več pisarn ali isto pisarno večkrat, vsak obisk šteje za ločen postopek. Predpostavka je, da morajo ustanovitelji končati vse postopke sami brez posrednikov. Vsi obvezni profesionalni posredniki so šteti posebej.

Bližnjice postopkov se upoštevajo le, kadar izpolnjujejo štiri merila: so legalne, dostopne splošni javnosti, uporablja jih večina podjetij in njihovo izogibanje povzroča občutne zaostanke.¹⁰

Čas je štet v koledarskih dnevih. Merilo časa vključuje mediano trajanja ustanovitve podjetja, kolikor pravnik ali odvetniške pisarne potrebujejo za izpolnitev postopkov in minimalno interakcijo z vladnimi agencijami brez dodatnih plačil. Predpostavke so: (i) da je minimalni čas trajanja postopka 1 dan, (ii) na en dan se lahko začne le en postopek, (iii) postopki so končani, ko podjetje prejme končni dokument (npr. potrdilo o ustanovitvi podjetja ali davčno številko). Če je proces lahko pospešen z dodatnimi stroški, je izbran najhitrejši postopek s predpostavko, da podjetnik ne porablja preveč časa in je zavezan končanju vseh potrebnih postopkov brez odlašanja. V raziskavi ni upoštevan čas, ki ga podjetnik porabi za iskanje informacij.

Stroški so zabeleženi kot odstotni delež nacionalnega dohodka na prebivalca. Stroški vključujejo uradne dajatve in plačila za pravne ali profesionalne storitve, dajatve za knjige podjetja, kadar jih zahteva zakon. Za izračun stroškov so uporabljeni zakon o gospodarskih družbah in druga »podjetniška« zakonodaja, tržna zakonodaja in posamezni specifični zakoni ter uradne tablice dajatev. Kadar tablic ni, so uporabljene ocene vladnih uradnikov in odvetniških pisarn. Pri več različnih ocenah se uporabi mediana. V vseh primerih pa stroški ne vključujejo podkupnin.

Minimalni kapital prikazuje vrednost, ki jo mora podjetnik položiti na bančni račun pred registracijo ali do treh mesecev po ustanovitvi podjetja (v odstotkih nacionalnega dohodka na prebivalca). Več držav ima določen minimalni ustanovni kapital skupaj z določilom, da lahko podjetje pred ustanovitvijo vplača le nujni delež, preostalo pa vplača po enem letu poslovanja. V tem primeru je kot minimalni ustanovni kapital upoštevan nujni znesek. Tak primer je Nemčija, kjer je minimalni ustanovni kapital za družbo z omejeno odgovornostjo 25.000 EUR, od katerega mora podjetnik vplačati na račun pred registracijo le 12.500 EUR ali 48,8 %.

⁹ Recimo, ko uradni postopki zahtevajo žig ali znamko na uradnih dokumentih, se med postopke štejejo tudi postopki pridobivanja žiga in znamke. Prav tako velja za odprtje računa, ki ga mora podjetje imeti, preden se lahko registrira za postopke plačevanja davkov od prodaje ali davkov na dodano vrednost. Po drugi strani vsi postopki podjetja za povezavo s priključki javnih storitev (elektrika, voda, plin in odvoz smeti) niso všteti.

¹⁰ Na primer postopki za izpolnjevanje okoljske zakonodaje so vključeni le, kadar se nanašajo na vsa podjetja v predelovalni ali trgovski dejavnosti.

4.2 Enostavnost pridobivanja dovoljenj

Ocenjevanje enostavnosti pridobivanja dovoljenj je izvedeno z modelom gradnje standardiziranega skladišča v gradbeni industriji. Ocenjevanje zajema (i) pridobitev vse potrebne projektne dokumentacije za uradne oblasti (na primer gradbeni načrti, prostorske mape); (ii) pridobitev vseh potrebnih dovoljenj, licenc in certifikatov; (iii) izpolnitev vseh potrebnih prijav in (iv) pridobitev inšpekcijskih izkazov. Med postopke so vključeni tudi (v) postopki pridobivanja vseh priključkov in (vi) postopki vpisa v register.

Anketa razdeli postopek gradnje skladišča na več postopkovnih faz in za vsako posebej izračuna potreben čas in stroške v normalnih pogojih. Informacije zbirajo gradbeni strokovnjaki, arhitekti, pravniki, gradbena podjetja, ponudniki javnih storitev in uradniki, ki se ukvarjajo s podeljevanjem gradbenih dovoljenj.

4.2.1 Predpostavke modela pridobivanja dovoljenj

Predpostavke modela *o gradbenem podjetju*:

- Podjetje z omejeno odgovornostjo.
- Deluje v največjem mestu v državi.
- Je v 100-odstotni domači in zasebni lasti.
- Ima pet lastnikov in nihče ni pravna oseba.
- Ima vse licence in zavarovanje, da lahko izvaja gradbena dela, kakor je na primer gradnja skladišča.
- Ima 20 zaposlenih – gradbenikov in drugih poklicev. Vsi zaposleni imajo državljanstvo, tehnično-strokovno znanje in izkušnje, potrebne za pridobitev gradbenih dovoljenj ipd.
- Ima vsaj enega zaposlenega arhitekta z registrirano licenco.
- Podjetje ima plačane vse davke in zavarovane svoje poslovne dejavnosti.

Predpostavke modela *o gradbenem projektu podjetja – skladišče*:

- Skladišče ima dve nadstropji – s skupno površino 1.300,6 kvadratnega metra. Višina nadstropja je 3 metre.
- Postavljeno je v predmestju največjega mesta v državi in ima cestno povezavo. Ni postavljeno v posebni gospodarski ali industrijski coni.
- Postavljeno je na parceli 929 kvadratnih metrov, ki je v 100-odstotni lasti podjetja. Parcela je vpisana v zemljiško knjigo in kataster.
- Zemljišče ni bilo prej pozidano.
- Projekt ima izdelane vse potrebne arhitekturne in tehnične načrte.
- Skladišče ima javne priključke (elektrika, voda, kanalizacija) in eno telefonsko linijo. Povezava z vsako storitvijo je dolga 10 metrov.
- Skladišče porabi 10 amperov in 140 kilovatov elektrike in do 100 kubičnih metrov vode na dan.
- Uporablja se za skladiščenje splošnega blaga, na primer za skladiščenje knjig ipd. Ne uporablja se za artikle, ki potrebujejo posebne pogoje, kakor na primer hrana, kemikalije ali zdravila.
- Skladišče je opremljeno z vso tehnično opremo za normalno delovanje.

- Gradnja skladišča traja 30 tednov (skupaj z vsemi zamudami zaradi zahtev administracije in regulatornih organov).

4.2.2 Postopki, čas, stroški in minimalni zagonski kapital

Postopek je vsaka interakcija zaposlenih ali vodstva podjetja z zunanjimi deležniki – vladnimi agencijami, notarji, zemljiško knjigo, podjetji javnih storitev, zasebnimi in javnimi inšpekcijskimi službami ter tehničnimi izvedenci. Glede časa so predpostavke podobne tistim iz poglavja o enostavnosti registracije podjetja (poglavje 4.1). Tudi glede stroškov veljajo podobne predpostavke – zabeleženi so le uradni stroški (plačila postopkov, dovoljenj, inšpekcij, javnih priključkov, registracije v zemljiško knjigo, enkratni davki in dajatve).

4.3 Enostavnost zaposlovanja

Ocenjevanje enostavnosti zaposlovanja in odpuščanja delavcev skupaj z rigidnostjo delavnega časa se izvaja z anketo o zaposlitvenih odnosih. Anketo izpolnjujejo lokalni odvetniki in javni uslužbenci. Le-ti pregledajo zaposlitveno zakonodajo, regulatorne sekundarne vire in ocenijo odgovore. Za primerljivost virov med državami so opredeljene spodaj navedene predpostavke.

4.3.1 Predpostavke modela zaposlovanja

Predpostavke o *zaposlenih*:

- Zaposleni ima 42 let, ni vodilni delavec, je zaposlen za polni delavni čas in je moškega spola.
- Dela v istem podjetju že 20 let.
- Njegov zaslužek skupaj z dodatki je v celotnem obdobju njegove delovne dobe enak povprečni plači.
- Je državljan, ki po rasi in veri spada v nacionalno večino.
- Prebiva v največjem mestu v državi.
- Ni član organiziranega sindikata, če članstvo ni obvezno.

Predpostavke o *podjetju*:

- Podjetje je družba z omejeno odgovornostjo.
- Deluje v največjem mestu.
- Je v 100-odstotni domači lasti.
- Deluje v predelovalni dejavnosti in ima 201 zaposlenega.
- Za podjetje veljajo določila kolektivnih pogajalskih pogodb/sporazumov v državah, kjer sporazumi pokrivajo več kot polovico predelovalnih dejavnosti in se nanašajo celo na podjetja, ki niso del sporazuma.
- Podjetje spoštuje vsak zakon in predpise, vendar ne podeljuje delavcem več dodatkov, kakor pa od podjetja zahteva zakon, uredba ali kolektivna pogodba.

4.3.2 Indeksi rigidnosti (regulacije) zaposlovanja

Indeks rigidnosti zaposlovanja je povprečje treh področij – podindeksov: (i) indeksa težavnosti zaposlovanja, (ii) indeksa rigidnosti delovnega časa in (iii) indeksa rigidnosti odpuščanja. Podindeksi imajo več sestavin in zavzemajo vrednost od 0 do 100, kjer večja vrednost pomeni tudi večjo rigidnost regulacije zaposlovanja.

4.3.2.1 Indeks težavnosti zaposlovanja

Težavnost zaposlovanja se ocenjuje po naslednjih vprašanjih:

- Ali sklepanje pogodb za določen čas za opravljanje stalnih nalog podjetja ni dovoljeno?
- Kolikšna je največja skupna doba trajanja pogodb za določen čas?
- Kolikšno je razmerje med minimalno plačo pripravnika/na novo zaposlenega in povprečno dodano vrednostjo na zaposlenega?

Vrednotenje odgovorov ima razpon od 1 do 0. Odgovor je ocenjen z 1, če v državi velja prepoved zaposlovanja za določen čas za stalne naloge podjetja, in z 0, če velja svobodno zaposlovanje za določen čas. Kadar je največja skupna doba trajanja pogodb za določen čas manjša od treh let, je vrednost 1, odgovor pa je vrednoten z 0,5, kadar je trajanje več kot 3 leta in manj kakor 5 let in 0, če se lahko pogodba za določen čas sklene za 5 let in več. Pri tretjem vprašanju je pripisana vrednost odgovora 1, kadar je razmerje med minimalno plačo in povprečno dodano vrednostjo na delavca večje od 0,75, vrednost 0,67 velja za razmerje, ki je večje od 0,50, 0,33 za razmerje večje od 0,25 in 0 za razmerje, ki je manjše od 0,25.

Vrednost indeksa je izračunana kot povprečna vrednost vseh treh odgovorov, pomnožena s 100.

4.3.2.2 Indeks rigidnosti delovnega časa

Rigidnost delovnega časa se ocenjuje po naslednjih vprašanjih:

- Ali je nočno delo neomejeno?
- Ali je delovni teden neomejen?
- Ali delovni teden lahko traja 5,5 dneva?
- Ali lahko delovni teden dva meseca v letu traja 50 ur ali več (skupaj z nadurami) zaradi sezonskega povečanja proizvodnje?
- Ali je število dni plačanega letnega dopusta 21 dni in manj?

Če je odgovor na navedena vprašanja nikalen, je država ocenjena z 1, sicer pa z 0. Vrednost indeksa je izračunana kot povprečna vrednost vseh odgovorov, pomnožena s 100.

4.3.2.3 Indeks rigidnosti odpuščanja

Indeks rigidnosti odpuščanja se ocenjuje na podlagi osmih vprašanj:

- (1) Ali lahko podjetja ob presežku zaposlenih odpuščajo delavce?
- Ali mora delodajalec ob odpustitvi enega zaposlenega obvestiti tretjo stran (na primer vladno agencijo)?
- Ali mora delodajalec ob odpustitvi 25 zaposlenih obvestiti tretjo stran?
- (4) Ali mora delodajalec pridobiti dovoljenje tretje strani, da lahko odpusti enega presežnega zaposlenega?
- Ali potrebuje delodajalec dovoljenje tretje strani, da lahko odpusti 25 presežnih zaposlenih?
- Ali zakon od delodajalca zahteva proučitev možnosti premestitve in prekvalifikacije pred odpustitvijo presežnih delavcev?
- Ali za presežne delavce veljajo prednostna pravila?
- Ali veljajo prednostna pravila za ponovno zaposlitev?

Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen za delavce vseh plačilnih razredov, država dobi vrednost 10, preostala vprašanja pa niso več aktualna. Pritrdilen odgovor na četrto vprašanje da državi vrednost 2. Pritrdilen odgovor na vsa druga vprašanja da državi vrednost 1, v nasprotnem primeru pa 0. Prvo in četrto vprašanje imata zaradi restriktivnosti regulacije večjo težo v sestavi indeksa.

4.3.3 Neplačni stroški dela (angl. nonwage labor costs) in stroški odpuščanja

Kazalnik neplačnih stroškov meri vse dajatve za socialno varnost in druge obvezne prispevke (pokojninski sklad, vsa zdravstvena zavarovanja, davki na plačilne liste v zvezi z zaposlovanjem v letu 2006). Stroški so izraženi v deležu od plače zaposlenega. Kazalnik stroškov odpuščanja meri stroške obveznega predhodnega obvestila, odpravnine in penale pri odpustitvi odvečnega delavca. Kadar so stroški odpuščanja enaki ali manjši plači za osem tednov dela, je vrednost kazalnika enaka 0, kadar so stroški odpuščanja večji, pa je vrednost enaka številu tednov.

4.4 Enostavnost registracije novega imetja (zemljišča in nepremičnin)

Doing business ocenjuje sveženj obveznih postopkov, povezanih z nakupom zemljišča in nepremičnin. Gre za posel, ki ga podjetje opravi zaradi prenosa sedeža podjetja, širjenja svoje dejavnosti, kot garancijo za najem novih posojil ali le kot investicijo v dodaten vir sredstev pri ponovni odprodaji. Zabeleženi so vsi postopki, predvideni v zakonodaji. Informacije o času in stroških zbirajo lokalni odvetniki, notarji in zemljiške knjige.

4.4.1 Predpostavke modela o posesti in pogodbenih straneh (kupcu in prodajalcu)

Predpostavke o *pogodbenih straneh* (kupcu in prodajalcu) so:

- Obe strani sta družbi z omejeno odgovornostjo.
- Imata sedež v predmestju največjega mesta.
- Sta v 100-odstotni domači in zasebni lasti.
- Vsako od podjetij ima 50 zaposlenih državljanov.
- Ukvarjata se s splošno trgovinsko dejavnostjo.

Predpostavke o *posesti*:

- Vrednost posesti je 50 letnih dohodkov na prebivalca in je enaka prodajni vrednosti.
- Je v popolni posesti prodajalca.
- Ni obremenjena s hipotekami in je v lasti prodajalca zadnjih 10 let.
- Je vpisana v zemljiško knjigo ali kataster oziroma v oba in ni obremenjena s sporom glede lastništva na sodišču.
- Leži v trgovskem delu predmestja in ni potrebna prekvalifikacija dejavnosti.
- Posest obsega zemljišče in stavbo. Zemljišče posesti znaša 557,4 kvadratnega metra. Stavba je deset let staro dvonadstropno skladišče z 929 kvadratnimi metri površine in v dobrem stanju, ustreza vsem varnostnim, gradbenim in drugim pravnim standardom. Posest bo popolnoma prenesena na kupca.
- Po nakupu ne bo potrebna obnova ali predelava.
- Na zemljišču ni dreves, naravnih vodnih virov, drugih naravnih virov ali zgodovinskih objektov.
- Posest ne bo uporabljena za posebne namene in zanjo ni treba pridobiti nobenih posebnih dovoljenj (za prebivanje, industrijsko predelavo, shranjevanje odpadkov ali kmetijsko dejavnost).
- Na posesti ni prebivalcev (legalnih ali nelegalnih) in ni zabeleženega interesa tretje osebe.

4.4.2 Postopki, stroški in čas

Postopek je opredeljen kot vsaka interakcija kupca, prodajalca ali njunih pooblaščenih zastopnikov s tretjo stranjo (vladnimi agencijami, inšpektorji, notarji in pravniki). Interakcije med vodstvom in zaposlenimi niso štete kot postopki. Zabeleženi so vsi pravno potrebni uradni in praktični postopki. Čas je zabeležen v koledarskih dnevih – mediana trajanja časa, ki ga opredelijo pravniki, notarji ali uradniki registra. Predvideva se, da je minimalen čas, potreben za eno opravilo, en dan. Čas, porabljen za zbiranje informacij, tudi tukaj ni upoštevan. *Stroški* so zabeleženi kot odstotek vrednosti premoženja (50 letnih dohodkov na prebivalca). Upoštevajo se le uradni zakonsko določeni stroški (plačila, davki, takse, dajatve in vsako drugo plačilo registrom, notarjem, javnim agencijam ali odvetnikom). Drugi davki, kakor so davki na kapitalne dohodke ali davek na dodano vrednost, so izključeni iz izračuna stroškov. Vključeni so tako stroški prodajalca kot stroški kupca. Uporabljena je mediana ocenjenih vrednosti.

4.5 Enostavnost najemanja kreditov

Doing Business ocenjuje enostavnost najemanja kreditov s kazalniki pravic posojilojemalcev in posojilodajalcev ter odprtosti in dostopnosti kreditnih informacij. Prvi sklop kazalnikov opisuje zakonski okvir, ki omogoča najemanje posojil – kakovost zakonodaje o posojilih in stečajih. Drugi sklop meri pokritost, razpon, kakovost in dostopnost kreditnih informacij ter stanje javnih in zasebnih registrov zadolževanja oseb in podjetij. Podatki o zakonskih pravicah posojilodajalcev in posojilojemalcev so zbrani z anketo, ki jo izpolnijo finančne odvetniške družbe, in potrjeni z analizo lokalne zakonodaje in regulacije postopkov najemanja kreditov in stečajnih postopkov. Podatki o posredovanju kreditnih informacij so oblikovani v dveh stopnjah. Prvo stopnjo predstavljajo informacije o registrih, ki jih posredujejo nadzorni organi bančnega sistema in javni viri informacij, drugo stopnjo pa predstavlja poglobljena analiza morebitnih obstoječih registrov.

4.5.1 Indeks zakonske ureditve kreditne dejavnosti

Indeks zakonske ureditve kreditne dejavnosti ocenjuje stopnjo zaščite pravic posojilojemalcev in posojilodajalcev, ki jo zagotavljata kreditna zakonodaja in zakonodaja o stečajnih postopkih. Indeks vsebuje sedem vidikov pravic, ki jih določa zakonodaja o najemanju kreditov, in tri vidike, ki jih določa zakonski okvir stečajnih postopkov. Vseh deset vidikov je naštetih spodaj. Razpon vrednosti indeksa je od 0 do 10. Višja vrednost indeksa izraža spodbudnejše zakonsko okolje za najemanje kreditov. Za vsako lastnost zakonodaje dobi država po eno točko.

Stanje zakonske ureditve kreditne dejavnosti se ocenjuje na podlagi desetih vidikov:

- Zakonodaja dovoljuje, da je v kreditnih pogodbah in sporazumih uporabljen splošen opis sredstev namesto natančnega.
- Zakonsko ni obvezno zagotoviti točno določenega opisa dolga, temveč je dovoljena splošna opredelitev dolga v posojilni pogodbi.
- Vse pravne in fizične osebe lahko dajo ali dobijo jamstvo za posojilo oziroma posojilo zavarujejo.
- V državi deluje enoten register, ki beleži vse obveznosti, izhajajoče iz premičnine.
- Zavarovani kreditodajalci imajo prednost (če podjetje ni v stečajnem postopku).
- Zavarovani kreditodajalci imajo ob stečajnem postopku posojilojemalca pri poplačilu iz stečajne mase prednost pred drugimi strankami v postopku (vlada, delavci).
- Če podjetje začne proces reorganizacije/prestrukturiranja, lahko zavarovani kreditodajalci umaknejo/povrnejo svoje poroštvo (ni avtomatične zamrznitve imetja oziroma avtomatične ohranitve posojila s strani sodišča).
- Ob prestrukturiranju/reorganizaciji podjetja se vodstvo zamenja. Poslovanje podjetja med reorganizacijo vodi administrator.
- Stranke se lahko pogodbeno dogovorijo za zunajsodno izvršbo/poravnavo.
- Upniki lahko po zakonskih določilih in brez potrebne pogodbe ter brez omejitev zunajsodno umaknejo in prodajo svoje poroštvo.

4.5.2 Indeks podatkov o kreditih

Indeks ocenjuje pravila, ki določajo obseg, dostopnost in kakovost podatkov o kreditih tako v javnih kot zasebnih registrih zadolženosti prebivalstva. Vrednost indeksa je med 0 in 6, višja vrednost kaže dostopnost večjega števila podatkov, ki omogočajo lažje odločanje pri postopkih najemanja kreditov. Kadar javni register zadolženosti prebivalstva ne deluje ali pokriva manj kot 0,1 odstotka prebivalstva, je vrednost indeksa 0. Za vsako od navedenih lastnosti zakonodaje država dobi eno točko.

Stanje dostopnosti podatkov o kreditih se ocenjuje na podlagi šestih vidikov:

- Posojilodajalcem so posredovani podatki o pozitivni (npr. zneski posojil in struktura pravočasnih poplačil) in negativni kreditni preteklosti posojilojemalcev (npr. zapoznela poplačila, število in zneski neplačanih posojil in stečajev).
- Na razpolago so podatki o posameznikih in podjetjih.
- Posredovani so podatki trgovine na drobno, posojilodajalcev v trgovini, podjetjih javnih storitev in finančnih institucij (t. i. nebančni kreditodajalci).
- Posredovana je več kot dveletna kreditna zgodovina. Če so v registrih podatki o zamudah pri odplačevanju posojil oziroma neplačilnih po poravnavi obveznosti izbrisani, dobi država pri tem kazalniku vrednost 0.
- Posredovani so podatki o posojilih v vrednosti pod 1 % dohodka na prebivalca. Registri zadolženosti prebivalstva morajo dosegati minimalno pokritost prebivalstva – 1 % odraslega prebivalstva. Le v tem primeru lahko država dobi pri tem kazalniku vrednost 1.
- Zakon omogoča posojilojemalcem pravico dostopa do svojih podatkov v največjem registru zadolženosti v državi.

4.5.3 Javni in zasebni registri zadolženosti prebivalstva

Kazalnika javnih in zasebnih registrov zadolženosti kažeta število posameznikov in podjetij v registrih, v katerih se beležijo posojilna zgodovina, neplačani dolgovi ali še neodplačani zneski posojila (v deležu odraslega prebivalstva). Javni register zadolženosti je zbirka podatkov, ki jo vodi organ javnega sektorja; običajno je to centralna banka ali bančni nadzorni organ. Le-ta zbira podatke o kreditni zgodovini posojilojemalcev v finančnem sistemu (oseb ali podjetij), ki je na voljo finančnim institucijam. Zasebni register običajno vodi zasebna kreditna pisarna – zasebno podjetje ali neprofitna organizacija.

4.6 Zaščita investitorjev

Svetovna banka ocenjuje višino zaščite investitorjev na primeru delniške družbe. Za model je izbrala primer zaščite malih delničarjev v situaciji, kadar vodstvo ne ravna v dobri veri v korist podjetja. Model meri moč zaščite manjšinskih delničarjev pri okoriščanju vodstva podjetja v osebno korist, kar zmanjšuje vrednost podjetja (tudi za delničarje).

Kazalniki so razporejeni v treh podindeksih, ki opredeljujejo tri različne ravni zaščite investitorjev:

- (i) *Indeks preglednosti¹¹ transakcij* ocenjuje zakonodajo z vidika zagotavljanja preglednosti transakcij s povezanimi tretjimi osebami.
- (ii) *Indeks direktorjeve odgovornosti pri transakcijah* ocenjuje, kako zakonodaja zagotavlja direktorjevo odgovornost pri vodenju/poslovanju podjetja v osebno korist.
- (iii) *Indeks enostavnosti tožb delničarjev* ocenjuje zakonske osnove, ki delničarjem omogočajo tožbo uslužbencev in vodstva podjetja, če ti poslujejo v osebno korist.

Raziskava *Doing Business* zbira podatke o zaščiti delničarjev z anketnimi vprašanji o regulaciji poslovanja z vrednostnimi papirji, zakonski ureditvi poslovanja gospodarskih družb in sodni praksi ter odločbah. Ocene zagotavljajo odvetniške družbe, ki se ukvarjajo s poslovanjem podjetij in podjetniškim pravom.

4.6.1 Predpostavke modela o podjetju – kupcu in o transakciji nakupa

Predpostavke o *podjetju Kupec*:

- Podjetje javno kotira na najpomembnejši borzi v državi. Če država nima organiziranega borznega trga ali pa šteje javna borzna kotacija manj kakor deset podjetij, model predpostavlja, da je kupec veliko zasebno podjetje z mnogovrstnimi delničarji.
- Podjetje ima upravo in izvršilnega predsednika uprave, ki lahko, če ima dovoljenje, legalno ravna v imenu podjetja – kupca, čeprav zakon tega od njega izrecno ne zahteva.
- Podjetje je živilskopredelovalno.
- Podjetje ima svojo distribucijsko mrežo.

Predpostavke o *poslovni transakciji*:

- Gospod Janez je večinski delničar z nadzornim deležem in je član uprave podjetja. V lasti ima 60 % podjetja in je izvolil dva direktorja v petčlansko upravo.
- Gospod Janez ima v lasti tudi 90 % podjetja Prodajalec, verige trgovin z železnino. Podjetje Prodajalec je pred časom zaprlo veliko svojih trgovin.
- Gospod Janez predlaga podjetju Kupec nakup nerabljenih tovarnjakov od podjetja Prodajalca, da bi razširil distribucijo živilskih proizvodov. Podjetje Kupec nakup odobri. Cena je enaka 10-odstotnemu deležu premoženjskega stanja podjetja Kupec in je višja od tržne vrednosti tovarnjakov.
- Predlagana transakcija je del običajnega poslovanja podjetja in ne prestopa okvira pristojnosti podjetja.
- Podjetje Kupec vstopi v posel in opravi transakcijo. Podjetje pridobi vsa potrebne pristanke, dovoljenja in opravi potrebna razkritja podatkov, da transakcija ni prevara.
- Transakcija do kupca ni pravična. Delničarji tožijo Gospodar Janeza in vse vpletene strani, ki so transakcijo odobrile.

¹¹ Namesto izraza »transparentnost« v tem delovnem zvezku uporabljamo ne povsem vsebinsko ustrezen, vendar slovnično pravilnejši izraz »preglednost«.

4.6.2 Indeks preglednosti transakcij

Indeks sestavlja pet komponent, ki ocenjujejo preglednost transakcij. Vrednost indeksa se giblje od 0 do 10. Višja vrednost indeksa pomeni višjo preglednost in večje razkritje transakcij.

Preglednost se ocenjuje po naslednjih vprašanjih:

- *Kateri organ podjetja lahko zagotovi potrebno legalno odobritev transakcije?* Če nacionalna zakonodaja določa, da legalno odločitev lahko zagotovi že izvršilni direktor podjetja ali poslovodni menedžer, je vrednost odgovora 0. Če odločitev lahko sprejme upravni odbor ali zbor delničarjev z glasovanjem, kjer lahko glasuje tudi član uprave, Gospod Janez, je vrednost 1. Kadar lahko zakonito odloča uprava z glasovanjem in Gospod Janez ne sme voliti, je vrednost 2. Kadar odločitev lahko sprejme le zbor delničarjev z glasovanjem, pri katerem pa Gospod Janez ne sme sodelovati, je vrednost 3.
- *Ali je poslovno transakcijo treba takoj razkriti javnosti, organu regulacije ali delničarje?* Vrednost je 0, če razkritje ni potrebno. Kadar je razkritje potrebno, vendar konflikta interesov Gospoda Janeza ni treba razkriti, je vrednost 1, kadar pa zakonodaja zahteva popolno razkritje, je vrednost 2.
- *Ali je transakcijo treba razkriti v letnem poročilu?* Vrednotenje je identično kakor pri prejšnjem vprašanju.
- *Ali mora Gospod Janez upravi razkriti obstoj konflikta interesov?* Vrednost je 0, kadar razkritje obstoja konflikta interesov ni potrebno. Kadar je to potrebno, vendar ni treba razkrivati podrobnosti, je vrednost 1. Kadar pa je treba razkriti vsa materialna dejstva, ki se nanašajo na vpletenost in osebni interes Gospoda Janeza pri transakciji, je vrednost 2.
- *Ali mora transakcijo pred njeno izvedbo pregledati zunanje telo (zunanji pregledovalec)?* Vrednost je 0, če to ni potrebno, in 1, kadar pa je potrebno, je vrednost 1.

4.6.3 Indeks direktorjeve odgovornosti pri transakcijah

Indeks direktorjeve odgovornosti ocenjuje sedem vidikov direktorjeve odgovornosti. Vrednost indeksa se giblje od 0 do 10.

Višina direktorjeve odgovornosti se ocenjuje po naslednjih vprašanjih:

- *Ali lahko delničar tožnik pokliče direktorja v sodnem postopku na odgovornost za škodo, ki jo direktor s transakcijo povzroči podjetju, in mu jo lahko sodišče tudi pripiše, če se odgovornost dokaže?* Vrednost je 0, kadar direktorju odgovornosti za škodo ni mogoče pripisati ali je lahko odgovoren le za nepošteno ravnanje in ravnanje, ki ni bilo storjeno v dobri veri. Vrednost je 1, kadar je Gospodu Janezu pripisana odgovornost le v primeru, če je vplival na odobritev transakcije ali je ravnal nemarno; vrednost je 2, ko je Gospod Janez lahko odgovoren, če je transakcija nepravilna in pristranska ali škodljiva za preostale delničarje.
- *Ali delničar tožnik v sodnem postopku lahko pokliče vodstveno telo (izvršnega direktorja ali upravo) k odgovornosti za škodo, ki jo transakcija povzroči podjetju, in mu jo sodišče lahko v primeru upravičenosti tudi pripiše?* Vrednotenje je identično kakor pri vrednotenju odgovorov na prejšnje vprašanje.
- *Ali lahko sodišče razveljavi transakcijo pri uspešnem sodnem zahtevku tožnika?* Vrednost je 0, kadar razveljavitev ni možna ali je možna le v primeru nepoštenega ravnanja in ravnanja, ki ni bilo storjeno v

dobri veri. Vrednost je 1, kadar je razveljavitev možna, če je transakcija pristranska in škodljiva za preostale delničarje, vrednost je 2, kadar je razveljavitev možna za nepravično transakcijo ali transakcijo, v kateri gre za konflikt interesov.

- *Ali Gospod Janez plača odškodnino podjetju za nastalo škodo pri uspešnem sodnem zahtevku tožnika? Vrednost je 0, če to ni potrebno, in 1, kadar je potrebno.*
- *Ali Gospod Janez povrne dobičke iz naslova transakcije pri uspešnem sodnem zahtevku tožnika? Vrednost je 0, če to ni potrebno, in 1, kadar je potrebno.*
- *Ali sodišče Gospodu Janezu lahko naloži globo in mu izreče zaporno kazen? Vrednost je 0, če to ni možno, in 1, kadar je možno.*
- *Ali lahko delničar tožnik neposredno ali posredno toži za škodo, ki jo transakcija povzroči podjetju? Vrednost je 0, kadar tožba ni možna ali je možna le za delničarje, ki imajo v lasti več kot 10-odstotni delež kotacije podjetja; vrednost je 1, kadar so neposredne tožbe možne tudi za delničarje z 10-odstotnim ali manjšim deležem kotacije podjetja.*

4.6.4 Indeks enostavnosti tožb, ki jih vložijo delničarji

Indeks enostavnosti tožb delničarjev se ocenjuje na podlagi šestih vidikov. Indeks obsega vrednosti od 0 do 10, višja vrednost pomeni večjo moč delničarjev.

Enostavnost tožb delničarjev se ocenjuje po naslednjih vprašanjih:

- *Koliko dokumentov toženega in prič je dostopnih delničarju tožniku? Vrednost 1 je pripisana za vsakega od naslednjih dokumentov: (i) informacija, da je toženi nakazal, da se namerava zanesti na svojo obrambo; (ii) informacija, ki neposredno dokazuje specifična dejstva v tožnikovem zahtevku; (iii) vsaka relevantna informacije za vsebino tožbe; (iv) vsaka informacija, ki lahko vodi k odkritju relevantne informacije.*
- *Ali lahko tožnik v postopku neposredno zaslišuje toženega in priče? Vrednost je 0, če ne sme; če lahko, vendar le s predhodno sodnikovo odobritvijo vprašanja, je vrednost 1; in če lahko, je vrednost 2.*
- *Ali lahko tožnik pridobi vrsto pomembnih dokumentov od toženega, ne da bi moral imenovati vsak dokument posebej? Vrednost je 0, če ne; če je odgovor da, je vrednost 1.*
- *Ali lahko delničar z 10-odstotnim ali manjšim deležem delnic podjetja zahteva preiskavo transakcije med Kupcem in Prodajalcem, ki jo opravi vladna inšpekcijska služba, brez vložitve tožbe na sodišču? Vrednost je 0, če ne; če je odgovor da, je vrednost 1.*
- *Ali ima delničar z 10-odstotnim ali manjšim deležem delnic podjetja pravico pregledati dokumentacijo transakcije, preden vloži tožbo? Vrednost je 0, če ne; če je odgovor da, je vrednost 1.*
- *Ali je standard dokazov v tožbah v civilnem postopku nižji od tistega v kazenskih tožbah? Vrednost je 0, če ne; če je odgovor da, je vrednost 1.*

4.6.5 Indeks zaščite investitorjev

Indeks je izračun povprečne vrednosti vseh treh zgoraj navedenih indeksov zaščite investitorjev. Vrednost indeksa je od 0 do 10. Višja vrednost pomeni večjo zaščito investitorjev.

4.7 Enostavnost plačevanja davkov

Doing Business ocenjuje davke in dajatve ter s tem povezana administrativna bremena, s katerimi se letno sooča srednje veliko podjetje. Davki in dajatve zajemajo davek na dobiček, socialne prispevke in davke na delo, ki jih plačuje delodajalec, davke od (prodaje/nakupa) posesti, davke na dividende, davke od kapitalskih dohodkov, finančnih transakcij, ekološke dajatve, davke na vozila in dajatve za ceste. Vključuje davke na vseh ravneh (zvezni, državni, lokalni) in obvezne prispevke, ki se nanašajo na model standardiziranega podjetja (gl. poglavje 4.7.1) in vplivajo na letno poročilo o dohodku. Taka opredelitev je širša od tradicionalne opredelitve davkov za potrebe nacionalnih računov, kjer davki zajemajo samo obvezna, nepovratna vplačila/dajatve v blagajne javnih financ. Širše pojmovanje omogoča zajem celotnega bremena, ki ga nosijo podjetja, ne le prihodke javnih blagajn. Osrednja razlika so prispevki z naslova dela in davek na dodano vrednost (indeks vključuje tudi obvezne prispevke delodajalcev v zasebne pokojninske sklade).

4.7.1 Predpostavke o standardiziranem podjetju in davčni bremenitvi

Predpostavke o podjetju:

- Je družba z omejeno odgovornostjo z davčno obveznostjo. Če obstaja več vrst d. o. o., je izbrana najpogostejša pravna oblika.
- Delovati je začelo 1. 1. 2005. Takrat je kupilo vsa sredstva, izkazana v bilanci, in zaposlilo svoje delavce.
- Deluje v največjem mestu v državi.
- Je v 100-odstotni domači lasti in ima pet lastnikov. Vsi lastniki so fizične osebe.
- Velikost zagonskega kapitala znaša 102 dohodka na prebivalca na leto (konec leta 2005).
- Deluje v splošni predelovalni ali trgovski dejavnosti. Proizvaja in prodaja keramične posode za rože. Ni dejavno v mednarodni trgovini (ne izvažata in uvažata) in ne posluje s proizvodi, za katere velja poseben davčni režim (alkohol, cigarete).
- Ima v lasti dve manjši zemljišči, eno stavbo, stroje, pisarniško opremo, računalnike, dva tovornjaka (od tega enega na lizing).
- Ni primerno za investicijske spodbude ali druge koristi razen tistih, ki so povezana s starostjo in velikostjo podjetja.
- Zaposluje 60 ljudi, med katerimi so štirje vodilni menedžer-ji/-ke, osem jih je pomožno vodilno osebje in 48 delavcev. Vsi so državljani in en menedžer je lastnik podjetja.
- Letni obrat sredstev znaša 1.050 dohodkov na prebivalca na leto.
- Prvo leto delovanja ustvarja izgubo.
- 50 % dobička je na koncu drugega leta delovanja v obliki dividend razdeljenega lastnikom.
- Med drugim letom delovanja z dobičkom proda eno od svojih zemljišč.
- Ima za dva dohodka na osebo na leto stroškov za gorivo (tovornjaki).

- Več natančnih predpostavk glede stroškov in transakcij (npr. menedžer/lastnik porabi 10 % dohodka na prebivalca za službena potovanja – 20 % stroškov je povsem osebnih, 20 % je namenjenih reprezentanci za stranke, 60 % za službena potovanja).

Predpostavke o *davkih in obveznih dajatvah*:

- Zabeleženi so vsi plačani ali v drugem letu (fiskalno leto 2006) oproščeni davki in obvezne dajatve.
- Zabeleženo je število plačil (oprostitvev) davkov in dajatev. Vključuje tako plačila v naprej kot tudi sprotna plačila.

4.7.1.1 Plačila davkov, čas in celotna davčna stopnja

Kazalnik plačila davkov kaže celotno število vplačanih davkov in obveznih dajatev, metodo plačil, frekvenco plačil in število vpletenih agencij v drugem letu obratovanja standardiziranega primera podjetja. Vključuje plačila davka na potrošnjo, na primer davek od prodaje ali davek na dodano vrednost. Ti davki so običajno prikriti in po tradiciji bremenijo kupca. Čeprav niso izraženi v zaključnih računih podjetja, zaradi upoštevanja davčnega sistema pomenijo določeno obvezo in administrativno breme. *Doing Business* upošteva kot *število vplačil* možnost elektronskega plačila davkov, kazalnik tudi upošteva, kadar je plačilo davka opravljeno pri viru in podjetje s tem nima dodatnih obveznosti. Čas beleži v porabljenih urah na leto – čas, ki je potreben za pripravo, vložitev in plačilo treh osnovnih tipov davkov in dajatev: davka na dohodek podjetij, davka na dodano vrednost ali davka od prodaje in davka na zaposlene, skupaj z davki na plačilno listo in obveznimi prispevki. Vključen je tudi čas za morebitne zakonsko določene vzporedne evidence in knjige. *Celotna stopnja obdavčitve* meri obseg davkov in obveznih dajatev, ki jih podjetje plača v drugem letu svojega delovanja (fiskalno leto 2006). Opremljena je v deležu tržnega dobička. Upoštevani davki so razporejeni v pet kategorij: davek od dobička ali davek od dohodka podjetij, obvezni socialni prispevki in davki delodajalca iz naslova zaposlovanja, davki na posest, davki na promet in drugi mali davki ter dajatve, povezane s poslovanjem podjetja. Za izračun tržnega dobička *Doing Business* uporablja metodologijo Pricewaterhouse Coopers (Djankov in drugi, 2007) in odšteje od prodaje podjetja stroške prodaje dobrin, bruto plače, administrativne in druge stroške, nabavo, zaloge, prišteje pa prihodke od kapitala (od prodaje imetja) minus stroške obresti ter prišteje dohodek iz obresti (depreciiran s tržno obrestno mero – 0 % zemlja, 5 % stavbe, 10 % stroji, 33 % računalniška oprema, 20 % za pisarniško opremo, 20 % za tovornjak in 10 % za stroške za razvoj podjetja).

4.8 Enostavnost mednarodnega poslovanja

Doing Business preučuje obvezne postopke, ki jih zakonodaja v državi zahteva za izvoz in uvoz standardiziranega tovora dobrin po odprtem morju. Zabeležen je vsak uraden postopek (od podpisa pogodbe med dvema stranema do dostave dobrin), potreben čas in vsi dokumenti. Pri izvozu dobrin so zajeti postopki od pakiranja dobrin v tovarni do odhoda ladje iz pristanišča. Pri uvozu pa postopki zajemajo postopke od prihoda ladje v pristanišče do dostave tovora v skladišče. Podatke dobavijo lokalni odpravniki tovora, dobavitelji prevoza po morju, carinske izpostave in pristaniške pisarne.

4.8.1 Predpostavke o podjetju in dobrinah mednarodnega trgovanja

Predpostavke o *podjetju*:

- Ima 100 ali več zaposlenih.
- Podjetje je v največjem mestu v državi.
- Je družba z omejeno odgovornostjo v zasebni lasti. Ne deluje v panogi s specifičnimi možnostmi izvoza ali uvoza.
- Podjetje je v domači lasti brez tujih solastnikov.
- Več kot 10 % svoje prodaje izvozi.

Predpostavke o *dobrinah, vključenih v mednarodno trgovanje*:

- Dobrine so suhi tovor, ki potuje v šestmetrskem zabojniku.
- Dobrine niso nevarne in ne spadajo med vojaško bojno opremo.
- Ne potrebujejo ohlajevanja ali kakega drugega posebnega okolja.
- Ne potrebujejo posebnih fitosanitarnih ali okoljskih standardov, drugačnih od že sprejetih mednarodnih standardov.

Zabeleženi so vsi potrebni izvozni in uvozni dokumenti (bančni dokumenti, carinske deklaracije, dovoljenja, pristaniške listine, uvozne licence in drugi). *Doing Business* predpostavlja, da sta obe strani že podpisali tržno pogodbo. Čas beležijo v koledarskih dnevih. Če je postopek mogoče po uradni poti pospešiti, izbere najhitrejšo možno pot s predpostavko, da obe strani želita čim prej uresničiti posel brez nepotrebnih zaostankov. Čakalni čas med postopki – kakor je recimo čas pred raztovorom dobrin iz ladje, je vštet v kazalniku. *Stroški* so izraženi v ameriških dolarjih in vključujejo vse uradne stroške ob izvozu/uvozu šestmetrskega zabojnika.

4.9 Sodna uveljavitev pogodb

Kazalniki uveljavitve pogodb merijo učinkovitost pravosodnega sistema pri razreševanju tržnih sporov. Podatki so v celoto zgrajeni po korakih, kakor se razvijajo dogodki razreševanja tržnega prodajnega spora na lokalnem sodišču. Zbrani so tudi podatki iz civilnih zakonikov tržnega prava, drugih pravnih oziroma sodnih odločb in z anketo lokalnih odvetnikov udeleženih v tržnih sodnih procesih (pri četrtini držav anketa zajema tudi sodnike).

4.9.1 Predpostavke o sodnem primeru, postopki, čas in stroški

Predpostavke o *sodnem primeru*:

- Vrednost zahtevka znaša 200 % dohodka na prebivalca na leto v državi.
- Spor zadeva zakonito transakcijo med dvema podjetjema (Prodajalec in Kupec), ki sta nastanjena v največjem mestu v državi. Prodajalec prodaja Kupcu dobrine v vrednosti 200 % dohodka na prebivalca v državi. Prodajalec dostavi dobrine Kupcu, nato pa Kupec ne uravnoteži pogodbe z izpolnitvijo svoje strani obveznosti (plačilo), ker meni, da dobrine niso ustrezne kakovosti.

- Prodajalec (tožnik) toži Kupca (toženi), da bi si povrnil vsoto, ki izhaja iz pogodbe. Kupec temu nasprotuje z argumentom, da kakovost dobrin ni primerna. Zahtevek je izpodbijan na podlagi predloženih argumentov.
- O sporu odloča sodišče v največjem mestu v državi, pristojno za podobne zahtevke.
- Prodajalec zaradi strahu pred Kupčevo insolventnostjo prevzame Kupčeve dobrine, še preden je sodba končana.
- Pridobljena so strokovna mnenja o kakovosti dobavljenih dobrin. Kadar je to v državi standardna praksa, Prodajalec in Kupec pokličeta pričo ali strokovno pričo, da da mnenje na sodišču. Kadar je to standardna praksa, sodnik določi neodvisnega strokovnjaka, da da strokovno mnenje o kakovosti dobrin. V tem primeru sodnik ne dovoli posamičnih strokovnjakov sprtih strani.
- Sodba je 100-odstotno na strani Prodajalca: sodnik odloči, da so dobrine zadovoljive kakovosti in da mora Kupec plačati dogovorjeno ceno.
- Kupec se na odločbo ne pritoži. Sodba postane dokončna.
- Prodajalec sprejme vse potrebne korake za takojšnjo uveljavitev sodne odločbe. Uspešno zbere denar z javno prodajo Kupčevih premičnin (npr. pisarniške opreme).

Postopek je vsaka interakcija med vpletenima stranema ali med vpletenima stranema in sodiščem, sodnikom ali sodnim uradnikom. Vključuje korake za vložitev primera, korake sodnega postopka in končne sodne odločbe, kakor tudi korake za izvršbo sodbe. Za zabeležko učinkovitosti sodnih postopkov, če imajo države specializirana sodišča za gospodarsko tržno pravo, se kazalniku odšteje en korak (postopek), prav tako se odšteje en postopek v pri možni elektronski prijavi primera. Čas beležijo v koledarskih dnevih od vložitve primera na sodišču do izvršbe plačila. Vključuje dneve povezanih akcij in sodnih procesov kakor tudi vse prekinitve in premore med akcijami. *Stroški* so izraženi v deležu od vrednosti zahtevka. Vključeni so zakonsko določeni stroški, vključno s stroški sodišča, stroški izvršbe odločbe in povprečni odvetniški stroški, kjer je najem odvetnikov obvezen ali je običajna praksa.

4.10 Enostavnost ukinitve podjetja

Doing Business ocenjuje čas, stroške in izide stečajnih postopkov domačih podjetij. Podatki so zbrani iz prakse z anketnimi odgovori lokalnih stečajnih upraviteljev oziroma strokovnjakov ter potrjeni s preučitvijo zakonodaje, predpisov in javnih informacij o sistemu stečajnih postopkov. Za primerljivost podatkov med državami služi model s predpostavkami o podjetju in primeru.

4.10.1 Predpostavke o podjetju in stečajnem primeru

Predpostavke o podjetju:

- Podjetje je družba z omejeno odgovornostjo.
- Deluje v največjem mestu v državi.
- Je v 100-odstotni domači lasti. Ustanovitelj podjetja ima 51-odstotni lastniški delež in je predsednik nadzornega sveta, preostali solastniki imajo 5-odstotne ali manjše deleže.
- Ima nepremičnine v centru mesta, kjer vodi hotel kot svoje osrednje osnovno sredstvo.
- Ima zaposlenega profesionalnega glavnega menedžerja.

- V zadnjih letih je imelo povprečni letni dohodek v vrednosti 1000 osebnih dohodkov na prebivalca na leto.
- Ima 201 zaposlenega in 50 dobaviteljev, katerim mora podjetje poravnati stroške zadnje dobave.
- Pred petimi leti se je podjetje za deset let zadolžilo pri lokalni banki, kupilo hotelsko stavbo in jo uporabilo za zavarovanje posojila.
- Podjetje je do zdaj redno vračalo kredit in spoštovalo vse druge pogoje posojila.
- Je obremenjeno s hipoteko osnovne vrednosti v višini tržne vrednosti hotela.

Predpostavke o primeru:

- Podjetje ima likvidnostne težave. Izguba podjetja je leta 2006 znižala vrednost podjetja v negativne številke. Podjetja nima denarnih sredstev za plačilo bančnih obresti ali celotne glavnice. To povzroči težave pri vračanju dolga. Vodilni pričakujejo izgube tudi v letih 2007 in 2008. Banka uporabi posebna finančna orodja za povračilo posojila (angl. floating charge), če je to v državi omogočeno. Če zakonodaja tega ne omogoča, banka uporabi druga z zakonodajo predvidena finančna sredstva za povračilo dolga, ki so navedena v posojilni pogodbi. Podjetje ima preveč upnikov, s katerimi se mora pogajati, da bi si lahko izpogajalo zunajsodno poravnavo.
- Ostanje mu naslednje možnosti:
 - sodni postopki, katerih cilj je rehabilitacija ali reorganizacija poslovanja podjetja in nadaljevanje njegovega delovanja;
 - sodni postopki za likvidacijo podjetja;
 - postopki za povračilo dolga, bančna zablamba in odprodaja hotela po delih, uresničena na sodišču ali zunaj sodišča.

Čas merijo v koledarskih dneh. Zbirajo informacije o postopkih in o tem, ali se lahko izvajajo simultano. Zabeležene so tudi taktike potencialnih zaostankov, ki jih uporabljajo vpletene strani. *Stroški* postopkov so izraženi v odstotkih vrednosti premoženja hotela. Podatki so zbrani z anketo lokalnih stečajnih upraviteljev oziroma strokovnjakov in vključujejo stroške sodišča, izvajalcev stečajnih postopkov, neodvisnih strokovnjakov, odvetnikov in računovodij. Ocene stroškov lahko zajemajo naslednje vrednosti: do 2 %, 2–5 %, 5–8 %, 8–11 %, 11–18 %, 18–25 %, 25–33 %, 33–50 %, 50–75 % in več kot 75 % vrednosti imetja podjetja. *Delež povrnjene vrednosti upnikom* v stečajnih postopkih je izražen v povrnjenih centih na dolar posojila. Izračun tudi upošteva, ali podjetje po stečajnem postopku nadaljuje poslovanje kakor tudi stroške in izgubo vrednosti zaradi porabljenega časa ob zapiranju podjetja.

5 OCENA METODOLOGIJE

Ocenjevanje institucionalne konkurenčnosti s kazalniki enostavnosti poslovanja ima svoje prednosti in omejitve, ki jih opisujemo v nadaljevanju.

5.1 Splošna ocena metodologije

Metoda ocenjevanja enostavnosti poslovanja je izvirna in pregledna. Metodologija temelji na večkratnem interaktivnem preverjanju kazalnikov med Svetovno banko in lokalnimi strokovnjaki, ki v državah pripravljajo odgovore, s čimer se razjasnijo potencialna subjektivna in napačna tolmačenja ter sklepi. Taka originalna metoda dopušča manj prostora za »subjektivna mnenja«, se izogne *ad hoc* ocenam in percepcijam percepcije, ko ljudje kazalnikov ne ocenjujejo na podlagi lastnega poznavanja, poslovanja ali izkušnje, temveč odgovarjajo na podlagi splošnega mnenja, ki ga imajo o stvari, iz vtisa, ki ga dobijo iz medijev, ali iz prepričanja, kako bi stvari morale biti, kar je sicer pogost problem pri anketnem ocenjevanju. Lokalni strokovnjaki, ki izpolnjujejo ankete, so izbrani na podlagi svoje usposobljenosti in seznanjenosti z zadevo. Metoda omogoča večjo preglednost dejanskega stanja regulacije: katere institucije (zakoni, ukrepi) kaj določajo, v katerih razmerah, kako in s kakšnimi rezultati.

Prednost metodologija je njena enostavnost. Svetovna banka ocenjuje, da je omenjena metodologija stroškovno nezahtevna in jo je enostavno uporabiti za vse države. Uporaba enostavnih standardiziranih modelov ocenjevanja in jasnih predpostavk omogoča primerjavo v različnih državah, reprezentativnost vzorca pa ni problem, saj se odgovori na anketna vprašanja dobijo na podlagi izbora praktikov in strokovnjakov ter preučitve lokalnih zakonov, predpisov in drugih regulacij.

Osrednja inovacija je ozko usmerjen izbor specifičnih kazalnikov kakovosti regulacije, primerljivih v velikem vzorcu držav. Podatki o kakovosti regulacije so edinstveni primerljivi podatki, kar pomeni, da odpravljajo pomanjkanje te vrste podatkov na lokalni in mednarodni ravni, to pa lokalni politiki omogoča spremljanje stanja in primerjavo institucionalne konkurenčnosti različnih poslovnih okolij in različnih regulacij med sabo. To spodbuja razvoj regulacije – pretok idej in ekonomijo znanja ter izkušenj, kreativnosti sodobnih regulatornih okolij ter merjenja učinkov politik.

Agregatni indeksi enostavnosti poslovanja imajo svoje omejitve. Za agregatne indekse enostavnosti poslovanja veljajo omejitve, s katerimi se soočajo tudi drugi indeksi kompleksnih agregatnih ocen z eno številko, ki razvrščajo države na lestvici od prve do zadnje (indeksi konkurenčnosti držav IMD in WEF, indeksi človekovega razvoja UNDP, indeksi ekonomske svobode itd.). Tako tudi za Doing Business velja, da je pri sinteznih ocenah in njihovi interpretaciji ključna analitična objektivizirana distanca.

Za analitika agregatni indeksi s krovnim agregatom enostavnosti poslovanja niso osrednja pridobitev Doing Business. Bistvo raziskave ostajajo predvsem izčrpani kazalniki sami. Indeks enostavnosti poslovanja je omejen z vsebino, ki jo kazalniki ocenjujejo. Agregatni indeksi enostavnosti poslovanja niso enotna mera kakovosti regulacije, saj so ozki, se stalno razvijajo in spreminjajo. Kazalniki ne zajemajo določenih vidikov kakovosti regulacije, kot so bližina velikih trgov, kakovost infrastrukture, makroekonomske razmere in preglednost javnih naročil. Agregatni indeksi so testna informacija, namenjena prvi primerljivi sintezni oceni stanja in niso nadomestek za ekonomske kazalnike razvoja in uspešnosti nacionalnih poslovnih okolij, temveč jih smiselno dopolnjujejo.

Interpretacija sprememb indeksov enostavnosti poslovanja zahteva širši pristop, objektivni pregled in analitično distanco. Izboljšanja na lestvici, ki niso posledica sprememb v metodologiji, vključitve novih držav ali poslabšanja uvrstitev drugih držav, so predvidoma nadomestna spremenljivka za večje reforme, zakonske in institucionalne spremembe, katerih učinki so vidni v spremembi administrativnih postopkov, potrebnega časa in stroškov družb z omejeno odgovornostjo za izpolnjevanje zahtev poslovne regulacije, postopkov javne administracije ter pravnega sistema. S podobnimi predpostavkami stagnacija ali poslabšanje uvrstitev lahko kažeta na pomanjkanje ali na neučinkovitost sprememb.

6 OCENA ENOSTAVNOSTI POSLOVANJA V SLOVENIJI LETA 2007

6.1 Splošni okvir ocenjevanja kakovosti regulacije poslovnega okolja z indeksi Doing Business

Splošna ocena kakovosti regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo je glede na agregate enostavnosti poslovanja Doing Business pod vsemi povprečji EU. Raziskava *Doing Business* Svetovne banke regulacije poslovnega okolja v Sloveniji ne uvršča na mesto, ki bi kazalo na prijazno okolje. Leta 2007 je Slovenija uvrščena na 55. mesto, kar je krepko pod obema evropskima povprečjema, tako starih EU-15 (34. mesto) kot tudi novih članic EU-10 (42. mesto), med tem ko se povprečje držav OECD uvršča na 22. mesto, povprečje vzhodnoevropskih in osrednjeazijskih držav pa na 76. mesto. V primerjavi z nekaterimi Sloveniji referenčnimi državami je Slovenija slabše uvrščena od Italije, ki je na 53. mestu, Bolgarije na 46., Madžarske na 45., Portugalske na 37. in Slovaške na 32. mestu. Slabše od Slovenije so uvrščene Češka na 56., Poljska na 74., Makedonija na 81. in Hrvaška na 97. mestu.

Do leta 2007 Slovenijo zaznamujejo počasnost reform kakovosti regulacije, izostajanje rezultatov in učinkov ukrepov na poslovno okolje družb z omejeno odgovornostjo – na dveh področjih od desetih beleži izboljšanje, na dveh poslabšanje, sintezna ocena enostavnosti poslovanja v Sloveniji pa je malenkost nižja. Vendar pa v letu 2008 pričakujemo pozitivne premike. Rang po enostavnosti poslovanja Slovenije se je v zadnjem poročilu *Doing Business* 2008 znižal, kar v primerjavi s spremembami povprečij EU za Slovenijo pomeni tudi relativno poslabšanje ocene v okviru EU (gl. poglavje 6.3). Za kazalnike enostavnosti poslovanja Slovenije je značilna nizka sintezna uvrstitev in precejšnja počasnost sprememb, kar ocenjuje izrazito razvojno rezervo slovenskih politik za izboljšanje kakovosti regulacije. Stanje kazalnikov enostavnosti poslovanja vse do leta 2008 zaznamuje dejstvo, da se učinek reform javne uprave, ki je povezan z lažjo registracijo podjetij uresničen pretežno na področju samostojnih podjetnikov (s. p.). Projekt »vse na enem mestu« e-VEM je omogočil vidno poenostavitev postopkov in znižanje stroškov za ustanovitev s. p., zato se ni izrazil v izboljšanju indeksov enostavnosti poslovanja Svetovne Banke *Doing Business*, ker se le-ti nanašajo pretežno na družbe z omejeno odgovornostjo. Z letom 2008 se je e-VEM razširil tudi na družbe z omejeno odgovornostjo, kar še povečuje verjetnost, da se to izrazi v izboljšanju kazalnikov enostavnosti poslovanja. Vendarle pa pristop »vse na enem mestu« zadeva le eno od desetih področij, ki jih ocenjuje *Doing Business* (tj. enostavnost ustanavljanja podjetij). Na preostalih devet področij *Doing Business* pa vplivajo druge sodobne rešitve politik regulacije družb z omejeno odgovornostjo. To ocenjujejo procesni kazalniki politik: v javni upravi že nekaj časa potekajo številne sodobne reforme reguliranja poslovnega okolja (program OAO – odprava administrativnih ovir, politika boljšega reguliranja in analize učinkov, ustanavljanje podjetniških inkubatorjev, svetovalnih agencij za pospeševanje malega gospodarstva, tehnoloških centrov, nagrada za poslovno odličnost v javni upravi, portal e-demokracija, e-uprava, če naštejemo samo nekatere od številnih programov raznih ministrstev), ki so usmerjene tudi v družbe z omejeno odgovornostjo. Vendarle pa rezultati še niso vidni v konkretnih kazalnikih. Na tej podlagi *Doing Business* ocenjuje, da smo bili v Sloveniji do sedaj priča nizki učinkovitosti politik poslovnega okolja d. o. o. v državi.

V naslednjem podpoglavju predstavljamo glavne kazalnike desetih področij Slovenije v letu 2007 in v tabelah na kratko predstavljamo rezultate ocen kazalnikov poslovnih okolij najučinkovitejših držav.

6.2 Pregled kazalnikov enostavnosti poslovanja Slovenije do 2007 in najboljše prakse

Primerljivih dostopnih podatkov o kakovosti regulacije poslovnih okolij je malo, ob zgledu drugih držav pa lažje dobimo občutek za stanje kakovosti regulacije poslovnega okolja v Sloveniji in tudi za možne izboljšave. Analize gibanj sinteznih ocen posameznih indeksov Slovenije v enem letu in primerjava z evropskimi povprečji so predstavljene v naslednjem poglavju.

6.2.1 Enostavnost registracije podjetja

Leta 2007 je bilo v Sloveniji za ustanovitev podjetja treba opraviti v povprečju devet postopkov, kar je pomenilo 60 dni, stroški so znašali 5,5 % BNP na prebivalca, potrebni minimalni kapital pa je znašal 49,8 % BND na prebivalca.

Tabela 2: Pregled enostavnosti registracije podjetja v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Enostavnost registracije podjetja (r)	–	116	120	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Postopki (število)	9	9	9	2 (Avstralija, Kanada, Nova Zelandija)
Čas (dni)	60	60	60	2 (Avstralija)
Stroški (% BND na prebivalca)	12	9,4	8,5	0,0 (Danska)
Minimalni kapital (% BND na prebivalca)	17	54	49,8	0,0 (Avstralija, Irska, Izrael, Združeno kraljestvo)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.2 Enostavnost pridobivanja dovoljenj¹²

Za pridobitev dovoljenj je bilo leta 2007 v Sloveniji potrebnih v povprečju 15 postopkov, 208 dni in 113,9 odstotka BND na prebivalca.

Tabela 3: Pregled enostavnosti pridobivanja dovoljenj v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Enostavnost pridobivanja dovoljenj (r)	–	65	62	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Postopki (število)	15	15	15	6 (Danska)
Čas (dni)	208	208	208	34 (Južna Koreja)
Stroški (% BND na prebivalca)	147	139,8	113,9	1,5 (Združeni arabski emirati)

Vir: Doing Business 2008.

¹² Gl. poglavje 4.2.

6.2.3 Enostavnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev

Leta 2007 so v Sloveniji neplačni stroški zaposlovanja znašali 20 % plače, stroški odpuščanja 40 tedenskih plač. Enostavnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev ocenjujejo tudi indeksi težavnosti zaposlovanja, rigidnosti delovnega časa, težavnosti odpuščanja in rigidnosti zaposlovanja v Tabeli 4.

Tabela 4: Pregled enostavnosti zaposlovanja in odpuščanja delavcev v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Enostavnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev (r)	–	159	166	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Indeks težavnosti zaposlovanja (0–100)	–	61	78	0 (Švica, Singapur, Madžarska, Japonska)
Indeks rigidnosti delovnega časa (0–100)	–	60	60	0 (Kanada, Butan, Združeno kraljestvo)
Indeks težavnosti odpuščanja (0–100)	–	50	50	0 (Singapur, Brazilija, Kanada, ZDA)
Indeks rigidnosti zaposlovanja (0–100)	57	57	63	0 (Singapur, Hongkong, ZDA)
Neplačni stroški zaposlovanja (% plače)	20	20	19	0 (Bangladeš, Maldivi)
Stroški odpuščanja (število tedenskih plač)	40	40	40	0 (Danska, Nova Zelandija, ZDA)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.4 Registracija poslovnih nepremičnin

Leta 2007 je bilo v Sloveniji za registracijo poslovnih nepremičnin treba opraviti šest postopkov, čas trajanja je znašal 391 dni in stroški 2 % vrednosti nepremičnine.

Tabela 5: Pregled enostavnosti registracije poslovnih nepremičnin v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Registracija poslovnih nepremičnin (r)	–	100	99	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Postopki (število)	6	6	6	1 (Norveška, Švedska) 3 (Slovaška)
Čas (dni)	391	391	391	2 (Švedska) 3 (Norveška) 17 (Slovaška)
Stroški (% vrednosti nepremičnine)	2	2	2	0 (Butan, Savdska Arabija) 0,1 (Slovaška, Nova Zelandija)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.5 Enostavnost najemanja kreditov

Po podatkih Doing Business (gl. poglavje 4.5) je »javni register zadolženosti prebivalstva« leta 2007 v Sloveniji obsegal 2,5 % odraslih oseb, medtem ko so zasebni registri prazni. Enostavnost najemanja kreditov ocenjujeta tudi indeks zakonske ureditve kreditne dejavnosti in indeks podatkov o kreditih (pravila o obsegu, dostopu in kakovosti podatkov) v Tabeli 6.

Tabela 6: Pregled enostavnosti najemanja kreditov v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Enostavnost najemanja kreditov (r)	–	45	68	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Indeks zakonske ureditve kreditne dejavnosti (0–10)	6	6	6	10 (Združeno kraljestvo, Hongkong)
Indeks podatkov o kreditih (pravila o obsegu, dostopu in kakovosti podatkov) (0–6)	–	3	2	6 (Avstrija, Bolgarija, Japonska, Kanada, Litva, Španija, Združeno kraljestvo, ZDA)
Javni register zadolženosti prebivalstva in podjetij (% odraslih)	2,7	2,9	2,5	67,1 (Portugalska)
Zasebni register zadolženosti prebivalstva in podjetij (% odraslih)	0	0	0	100 (Argentina, Irska, Norveška, Švedska)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.6 Zaščita investitorjev

Zaščito investitorjev ocenjujejo indeksi preglednosti transakcij, direktorjeve odgovornosti pri transakcijah, enostavnosti tožb, ki jih vložijo delničarji, in indeks zaščite investitorjev v Tabeli 7.

Tabela 7: Pregled zaščite investitorjev v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Zaščita investitorjev (r)	–	19	19	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Indeks preglednosti transakcij (0–10)	–	3	3	10 (Bolgarija, Francija, Kitajska, Irska)
Indeks direktorjeve odgovornosti pri transakcijah (0–10)	–	8	8	9 (ZDA, Izrael, Singapur, Kanada, Kambodža)
Indeks enostavnosti tožb delničarjev (0–10)	–	8	8	10 (Kenija, Nova Zelandija)
Indeks zaščite investitorjev5 (0–10)	6,3	6,3	6,3	9,7 (Nova Zelandija) 9,3 (Singapur)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.7 Enostavnost plačevanja davkov

Leta 2007 je podjetje v Sloveniji opravilo v povprečju 22 postopkov v zvezi s plačilom davkov, za kar je potrebovalo 260 ur, celotna stopnja obdavčitve pa je znašala v povprečju 39,2 % dobička.

Tabela 8: Pregled enostavnosti plačevanja davkov v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Enostavnost plačevanja davkov (r)	–	61	63	NAJBOLJŠE OCENJENE DRŽAVE
Postopki, plačila (število)	22	22	22	1 (Maldivi) 2 (Švedska) 4 (Norveška, Hongkong)
Čas (ure)	260	260	260	12 (Združeni arabski emirati) 58 (Luksemburg) 76 (Irska)
Davek na dobiček (%)	–	–	14,3	–
Davki na delo in prispevki (%)	–	–	22	–
Drugi davki (%)	–	–	2,9	–
Celotna stopnja obdavčitve (% dobička)	40	40	39,2	8,4 (Vanuatu) 9,1 (Maldivi) 14,4 (Združeni arabski emirati)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.8 Enostavnost mednarodnega poslovanja

V letu 2007 je bilo v Sloveniji za izvoz potrebno pridobiti šest dokumentov, za kar je podjetje porabilo 20 dni in 971 USD na kontejner, za uvoz pa osem dokumentov, 21 dni in 1019 USD.

Tabela 9: Pregled enostavnosti mednarodnega poslovanja v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in primerjava s kazalniki držav z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Enostavnost mednarodnega poslovanja (r)	–	55	69	NAJBOLJŠE OCENJENE DRŽAVE
Dokumenti za izvoz (število)	6	6	6	3 (Kanada) 4 (Avstrija, Belgija, Nemčija, ZDA)
Čas, potreben za izvoz (dni)	20	20	20	5 (Danska, Estonija, Singapur)
Stroški izvoza (USD na kontejner)	971	971	971	390 (Kitajska) 420 (Finska) 518 (Norveška)
Dokumenti za uvoz (število)	8	8	8	3 (Danska, Švedska) 4 (Irska, Združeno kraljestvo)
Čas, potreben za uvoz (dni)	21	21	21	3 (Singapur) 5 (Estonija) 6 (Nizozemska)
Stroški uvoza (USD na kontejner)	1019	1019	1019	367 (Singapur) 420 (Finska) 468 (Norveška)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.9 Sodna uveljavitev pogodb

Za sodno uveljavitev pogodb je bilo leta 2007 v Sloveniji potrebnih v povprečju 32 postopkov, 1350 dni in stroškov v velikosti 18,6 % zahtevanega dolga.

Tabela 10: Pregled sodne uveljavitve pogodb v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in v državah z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Sodna uveljavitev pogodb (r)	–	79	79	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Postopki (število)	32	32	32	20 (Irska)
Čas (dni)	1350	1350	1350	120 (Singapur) 210 (Litva) 404 (Združeno kraljestvo)
Stroški (% dolga)	18,6	18,6	18,6	0,1 (Butan) 9,9 (ZDA, Norveška)10 (Poljska)

Vir: Doing Business 2008.

6.2.10 Enostavnost ukinitve podjetja

Za ukinitve podjetja leta 2007 je bilo v Sloveniji potrebnih v povprečju dve leti, stroški ukinitve so znašali 8 % posesti podjetja, stopnja izterjave vseh dolgov pa 46,6 centov na dolar.

Tabela 11: Pregled enostavnosti ukinitve podjetja v Sloveniji od leta 2005 do 2007 in v državah z najučinkovitejšimi poslovnimi okolji

Doing Business (DB) SLOVENIJA	DB 06	DB 07	DB 08	NAJBOLJŠA PRAKSA DRŽAV v DB 08
Enostavnost ukinitve podjetja (r)	–	38	34	NAJBOLJE OCENJENE DRŽAVE
Čas (leta)	2	2	2	0,4 (Irska) 0,9 (Belgija, Finska) 1,1 (Avstrija)
Stroški (% posesti)	8	8	8	1 (Norveška, Kolumbija, Kuvajt, Singapur)
Stopnja izterjave dolgov (centov na dolar)	44	45	46,6	92,6 (Japonska) 88 (Finska, Kanada)

Vir: Doing Business 2008.

6.3 Sintezna ocena Slovenije – analiza krovnega indeksa enostavnosti poslovanja Slovenije 2006–2007

Indeks enostavnosti poslovanja družb z omejeno odgovornostjo *Doing Business* kaže na slabo uvrstitev Slovenije, stagnacijo in pomanjkanje sprememb v primerjavi z EU. Slovenija je v obdobju 2004–2007, za katero je Svetovna banka objavila podatke, izvedla nekaj izboljšav (nižji delež stroškov v dohodkih, spremenjene davčne stopnje), ni pa bistveno spremenila večine neposrednih kazalnikov enostavnosti poslovanja, kakor so število, potreben čas in stroški administrativnih postopkov, enostavnost zagotavljanja pravic ipd. Na mednarodni lestvici je Slovenija po agregatnem indeksu enostavnosti poslovanja že nekaj let nižje od vseh povprečij v EU (gl. tudi Tabela 12).

Medtem ko se je v svetovnem merilu položaj Slovenije v letu 2007 po indeksu enostavnosti poslovanja poslabšal za dve mesti (55. mesto med 178 državami), so ostale članice EU svoj položaj v povprečju ohranile ali celo izboljšale (za kazalnike vseh držav EU-25¹³ gl. prilogo k DZ). Upadanje konkurenčnosti pri enostavnosti poslovanja podjetij se je nadaljevalo tudi v letu 2007, kar lahko kaže na pomanjkanje sprememb oziroma bistveno manj ukrepov v Sloveniji ter stagnacijo v primerjavi z ukrepi preostalih članic EU. V Sloveniji se vrednost velike večine kazalnikov ni spremenila (gl. Tabela 12). Slovenija je poslabšala uvrstitev na petih področjih, zajetih z metodologijo *Doing Business*, tri področja beležijo izboljšanje, dve pa ostajata na enakem mestu. V evropskem merilu v letu 2007 v povprečju za EU-25 zaostajamo za 21 mest, kar je zaradi novih preračunov za pretekla leta po novi metodologiji *Doing Business 2008* manj kot lani (*Doing Business 2007*: 25 mest), za EU-15 za 26 mest (27 mest) in za EU-10 13 mest (18 mest).

Slovenija je glede na uvrstitev po agregatnem indeksu enostavnosti poslovanja nadpovprečno uvrščena pri podindeksu zaščite investitorjev in enostavnosti ukinitve podjetja. Najboljše mesto (19. mesto, enako kakor v letu 2006) Slovenija po novem izračunu dosega pri indeksu zaščite investitorjev. Najbolj smo izboljšali uvrstitev pri enostavnosti ukinitve podjetja (za 4 mesta; 34. mesto), kjer smo rahlo izboljšali stopnjo izterjave dolgov (za 1,6 centa/dolar). Pri obeh je v evropskem merilu Slovenija uvrščena nadpovprečno. Pri enostavnosti ukinitve podjetja presega EU-25 in EU-10, pri zaščiti investitorjev pa tudi EU-15.

Preostalih osem področij po oceni indeksa enostavnosti poslovanja uvršča Slovenijo v letu 2007 nižje od uvrstitve po agregatnem indeksu. Uvrstitev po enostavnosti pridobivanja dovoljenj (62. mesto) se je izboljšala za tri mesta, stroški pridobivanja dovoljenj, merjeni v deležu BND na prebivalca, so se znižali tudi v letu 2007. Slovenija je na tem področju uvrščena nad EU-10. Spet se je za dve mesti poslabšala uvrstitev pri enostavnosti plačevanja davkov, ki letos Slovenijo uvršča na 63. mesto. Razmere v Sloveniji se namreč v letu 2007 v primerjavi z letom 2006 razen nekoliko nižje celotne stopnje obdavčitve niso izboljšale. Za 23 mest, največ v letu 2007, se je poslabšala uvrstitev glede enostavnosti najemanja kreditov (68. mesto; gl. Tabela 12). Področje enostavnosti mednarodnega poslovanja, ki je lani s 55. mestom izkazovalo največji zaostanek v primerjavi z evropskimi povprečji, je letos zaradi pomanjkanja izboljšav spet nižje uvrščeno (69. mesto). Pri enostavnosti sodne uveljavitve pogodb (79. mesto) je Slovenija ostala enako uvrščena. Pri enostavnosti registracije poslovnih nepremičnin smo uvrščeni mesto višje (99. mesto; gl. tabela).

Največjo slabost Slovenije in največji zaostanek v uvrstitvi v primerjavi z evropskimi povprečji izkazuje enostavnost registracije novega podjetja (d. o. o.) ter enostavnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev. Enostavnost registracije novega podjetja (d. o. o.) spet beleži poslabšanje uvrstitve (za 4 mesta; 120. mesto), kljub temu da so se zmanjšali stroški in zahtevani minimalni kapital (oboje v deležu BND na prebivalca). Pri tem merilu je zaostajanje Slovenije pri uveljavljanju sodobnih rešitev poslovnega okolja za družbe z omejeno odgovornostjo najbolj očitno. Že delujoči projekt e-VEM je namreč namenjen le registraciji samostojnih podjetnikov, njegova razširitev na družbe z omejeno odgovornostjo pa je odložena v leto 2008. Pri enostavnosti zaposlovanja in odpuščanju delavcev smo pristali še sedem mest nižje, in sicer na najslabšem 166. mestu.

¹³ Doing Business objavlja podatke brez Cipra in Malte.

Tabela 12: Enostavnost poslovanja družb z omejeno odgovornostjo v Sloveniji in EU, 2006–2007

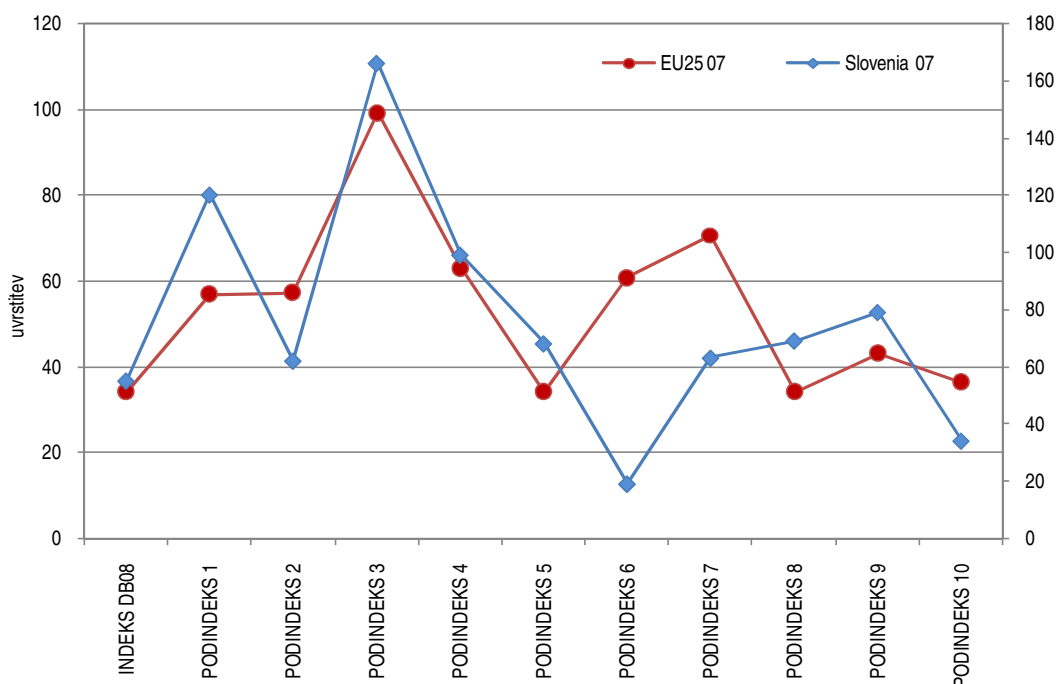
		SLOVENIJA		EU-25 ¹		EU-15 ²		EU-10 ³	
		06	07	06 ⁶	07	06 ⁷	07	06	07
Enostavnost poslovanja (rang)		53	55	34,5	34,1	28,5	28,8	43,5	42,1
1	Enostavnost registracije podjetja (r)	116	120	55,5	56,8	45,4	47,1	69,8	71,2
	Postopki (število)	9	9	7,1	7	6,7	6,5	7,6	7,6
	Čas (dni)	60	60	23,4	20,1	18,8	17,3	29,8	24,4
	Stroški (% BND na prebivalca)	9,4	8,5	7,6	6,9	6,6	5,9	8,91	8,3
	Minimalni kapital (% BND na prebivalca)	54	49,8	44,1	38,7	33,9	28,9	58,3	53,5
2	Enostavnost pridobivanja dovoljenj (r)	65	62	58,3	57,1	43,4	42,9	79,2	78,4
	Postopki (število)	15	15	17,1	17	13,7	13,7	21,8	22
	Čas (dni)	208	208	185	184,6	169,1	172,3	207,3	202,9
	Stroški (% BND na prebivalca)	139,8	113,9	91,8	85,8	77,5	67,6	111,8	113
3	Enostavnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev (r)	159	166	96,5	99,2	92,3	96,4	102,5	103,3
	Indeks težavnosti zaposlovanja (0–100)	61	78	31,2	33,1	29,3	31,8	33,9	35
	Indeks rigidnosti delovnega časa (0–100)	60	60	54,2	55,2	47,1	49,3	64	64
	Indeks težavnosti odpuščanja (0–100)	50	50	33,8	34	34,3	34,7	33	33
	Indeks rigidnosti zaposlovanja (0–100) ⁴	57	63	39,8	40,8	36,9	38,6	43,7	44,1
	Neplačni stroški zaposlovanja (% plače)	20	19	28	26,9	26,9	25,7	29,7	28,6
	Stroški odpuščanja (število tednov plače)	40	40	26,3	26,9	29,4	30	22	22,2
4	Registracija poslovnih nepremičnin (r)	100	99	61,8	63	60,6	63	63,4	63
	Postopki (število)	6	6	5,2	5,3	5,1	5,3	5,4	5,4
	Čas (dni)	391	391	72,6	66,2	47,1	39,2	108,3	106,8
	Stroški (% vrednosti nepremičnine)	2	2	4,2	4,4	5,4	5,7	2,5	2,5
5	Enostavnost najemanja kreditov (r)	45	68	29,9	34,3	29,6	35,9	30,3	31,8
	Indeks zakonske ureditve kreditne dejavnosti (0–10)	6	6	5,9	6	6	6,1	5,8	6
	Indeks podatkov o kreditih (pravila o obsegu, dostopu in kakovosti podatkov) (0–6)	3	2	4,7	4,6	4,9	4,5	4,5	4,6
	Javni register zadolženosti prebivalstva in podjetij (% odraslih)	2,9	2,5	9,6	10,1	13,2	13,8	3,68	4,7
	Zasebni register zadolženosti prebivalstva in podjetij (% odraslih)	0	0	35,4	34,6	46	43,8	19	20,8
6	Zaščita investitorjev (r)	19	19	57,5	60,8	58,7	63,1	55,9	57,3
	Indeks preglednosti transakcij (0–10)	3	3	5,9	5,9	6,3	6,3	5,4	5,4
	Indeks direktorjeve odgovornosti pri transakcijah (0–10)	8	8	4,4	4,4	4,6	4,6	4,1	4,1
	Indeks enostavnosti tožb, ki jih vložijo delničarji (0–10)	8	8	6,5	6,4	6,1	5,9	7	7
	Indeks zaščite investitorjev ⁵ (0–10)	6,3	6,3	5,6	5,6	5,7	5,6	5,5	5,5
7	Enostavnost plačevanja davkov (r)	61	63	75,8	70,6	62,9	58	93,8	89,4
	Postopki, plačila (število)	22	22	20,4	19,5	13,6	13,5	29,9	28,4
	Čas (ure)	260	260	272	257	204,4	189,9	366,8	357,6
	Davek na dobiček (%)	–	14,3	–	14,5	–	18,3	–	8,7
	Davki na delo in prispevki (%)	–	22	–	30,2	–	28,6	–	32,5
	Drugi davki (%)	–	2,9	–	3	–	2,8	–	3,3
	Celotna stopnja obdavčitve (% dobička)	40	39,2	48,9	47,7	51,1	49,8	45,8	44,6
8	Enostavnost mednarodnega poslovanja (r)	55	69	32,6	34,2	24,4	27,1	44,1	45
	Dokumenti za izvoz (število)	6	6	4,8	4,8	4,4	4,5	5,4	5,2
	Čas, potreben za izvoz (dni)	20	20	12,8	12,4	10,4	10,1	16	15,9
	Stroški izvoza (USD na kontejner)	971	971	867,8	882	820,7	852	933,8	926,9
	Dokumenti za uvoz (število)	8	8	5,7	5,5	5	4,9	6,6	6,4
	Čas, potreben za uvoz (dni)	21	21	13,8	13,3	11,1	10,7	17,6	17,2
	Stroški uvoza (USD na kontejner)	1019	1019	979,6	990,8	991,1	1008	963,4	964,5
9	Sodna uveljavitev pogodb (r)	79	79	45,3	43,1	42,2	39,6	49,6	48,3
	Postopki (število)	32	32	32,1	31,7	31,6	31,2	32,7	32,5
	Čas (dni)	1350	1350	506	493,2	435,4	427,7	606,5	591,5
	Stroški (% dolga)	18,6	18,6	19,7	19,3	19,8	19,1	19,6	19,6
10	Enostavnost ukinitve podjetja (r)	38	34	37,3	36,4	18,1	19,5	64,2	61,7
	Čas (leta)	2	2	2,4	2,1	1,5	1,4	3,6	3,2
	Stroški (% posesti)	8	8	10,6	10,8	9,3	9,7	12,5	12,5
	Stopnja izterjave dolgov (centov na dolar)	45	46,6	57,4	57,2	72,7	71,1	35,9	36,4

 Vir: Zbirka podatkov Svetovne banke Doing Business: <http://www.doingbusiness.org/>; lastni preračuni.

Opombe: Podatki v raziskavi so z dne 1. 6. 2007; r – rang med 178 državami. 1 Države članice EU brez Cipra in Malte. 2 Stare članice. 3 Nove članice EU brez Cipra in Malte. 4 Povprečje indeksov težavnosti zaposlovanja, rigidnosti delovnega časa in težavnosti odpuščanja. 5 Povprečje indeksov preglednosti transakcij, direktorjeve odgovornosti pri transakcijah in enostavnosti tožb, ki jih sprožijo delničarji. 6 Države članice EU brez Luksemburga, Cipra in Malte. 7 Stare članice brez Luksemburga.

Relativni položaj Slovenije nakazuje podrobnejša primerjava podindeksov z EU, ki kaže precejšnje zaostajanje Slovenije za povprečjem EU-25 (gl. tudi Slika 1). Ustanovitelj družbe z omejeno odgovornostjo (podindeks 1, oziroma 1) v Sloveniji mora za ustanovitev družbe izpolniti 27 % več postopkov, nameniti trikrat več časa, priskrbeti 28,7 % večji minimalni kapital in ima 23 % več stroškov kot v povprečju podjetniki v EU-25. Za pridobivanje dovoljenj (2) je potrebnih 13 % manj postopkov, 12,6 % več časa in 32,7 % več stroškov kot v EU-25. Po podindeksih enostavnosti zaposlovanja in odpuščanja delavcev (3) je zaposlovanje 2,3-krat težje, rigidnost delovnega časa 8,7 % večja, odpuščanje za 47 % težje, »neplačni« stroški zaposlovanja so 57 % manjši, stroški odpuščanja pa so za 48,7 % večji. Registracija poslovnih nepremičnin (4) v Sloveniji zahteva 13 % več postopkov, 5,9-krat več časa, a je 50,5 % cenejša od povprečja v EU-25. Podindeksi enostavnosti najemanja kreditov (5) kažejo na enako raven zakonske ureditve kreditne dejavnosti kot v povprečju EU-25, 56 % manjšo dosegljivost podatkov o kreditih, 75 % manjšo pokritosti z javnim registrom ter popolno odsotnost zasebnih registrov zadolženosti prebivalstva in podjetij. Podindeksi zaščite investitorjev (6) kažejo na polovico manjšo preglednost transakcij kot v EU-25, 45 % večjo direktorjevo odgovornost pri transakcijah, 25 % večjo enostavnost tožb delničarjev in 12,5 % večjo zaščito investitorjev. Pri plačevanju davkov (7) je potrebno 12 % več postopkov kot v EU-25, 1,2 % več časa, davek na dobiček je nižji za 0,2 odstotne točke (za 1,4 %), davki na delo in prispevki so nižji za 8,2 odstotne točke (za 27,5 %), drugi davki so nižji za 0,1 odstotne točke (za 3,4 %), celotna stopnja obdavčitve v deležu dobička pa je nižja za 8,5 odstotne točke (za 20 %). Glede enostavnosti mednarodnega poslovanja (8) je v Sloveniji za izvoz potrebnih 20 % več dokumentov kot v EU-25, 38 % več časa, stroški na kontejner izvoza so večji za 10 %. Za uvoz je potrebnih 31,5 % več dokumentov, 36,7 % več časa, stroški uvoza kontejnerja pa so za 2,8 % večji. Za sodno uveljavitev pogodb (9) v Sloveniji je značilno podobno število postopkov kakor v EU-25, za katere slovenska sodišča porabijo 63,5 % več časa in stranke stanejo slabe 4 % manj (v deležu dolga). Glede enostavnosti ukinitve podjetja (10) je potrebno 5 % manj časa, stroški (v deležu posesti) so manjši za 2,6 odstotne točke (35 %), stopnja izterjave dolgov pa je manjša za 19 %.

Slika 1: Indeksi enostavnosti poslovanja Slovenije in EU-25 za leto 2007

Vir: Doing business 2008.

7 SKLEP

Kazalniki enostavnosti poslovanja zapolnjujejo pomemben del vrzeli ocenjevanja institucionalne konkurenčnosti javnih politik poslovnih okolij držav. V tem delovnem zvezku smo v uvodu predstavili pomen ocenjevanja učinkovitosti javnih politik in institucionalne konkurenčnosti držav v povezavi z ekonomskimi rezultati in opredelili nekatere metode EU pri razvoju ocenjevanja učinkovitosti institucij s praktičnimi kazalniki. Kazalniki enostavnosti poslovanja Svetovne banke Doing Business analitikom ponujajo možno rešitev za oceno učinkovitosti javnih politik poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo. Kazalniki imajo opredeljene predpostavke in določene prednosti in omejitve. V sklepu ugotavljamo, da so kazalniki enostavnosti poslovanja lahko zelo dobrodošla informacija tako analitikom, podjetnikom in investitorjem kot tudi javni upravi, nacionalnim regulatorjem in politiki pri ocenjevanju učinkovitosti javnih politik, nacionalnih institucij. Cilj takega opazovanja je seveda oblikovanje boljših politik. Ocenjujemo, da omogočajo oceno transakcijskih stroškov, ki jih imajo družbe z omejeno odgovornostjo že samo s preprostim upoštevanjem zakonodaje in institucij v posamezni državi.

Splošna ocena kakovosti regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo v Sloveniji je glede na kazalnike enostavnosti poslovanja Doing Business pod vsemi povprečji v Evropski uniji. Medtem ko se je v svetovnem merilu kakovost regulacije v Sloveniji leta 2007 po kazalnikih enostavnosti poslovanja relativno poslabšala (znižanje uvrstitve za dve mesti na 55. mesto med 178 državami), so preostale članice EU uvrstitev ohranile ali kazalnike v povprečju celo izboljšale. Kazalniki enostavnosti poslovanja družb z omejeno odgovornostjo Doing Business ocenjujejo, da do leta 2007 slovensko poslovno okolje zaznamuje počasnost reform kakovosti regulacije družb z omejeno odgovornostjo, izostajanje rezultatov in učinkov ukrepov javnih politik za širše poslovno okolje. Kaže na nižjo institucionalno kakovost, stagnacijo in pomanjkanje sprememb v primerjavi z EU. Vendarle med *prednostmi* Slovenije lahko omenimo zaščito investitorjev in enostavnost ukinitve podjetja. Žal preostalih osem področij po oceni kazalnikov enostavnosti poslovanja Slovenijo v letu 2007 vleče v podpovprečno oceno kakovosti. Največjo priložnost za spremembe kaže področje enostavnosti registracije novega podjetja (d. o. o.), kar se zna v letu 2008 in v naslednjem poročilu izboljšati zaradi omenjene razširitve e-VEM na družbe z omejeno odgovornostjo. Ostali področji pa sta enostavnost zaposlovanja in odpuščanja delavcev.

Iz raziskave lahko sklenemo, da javne politike poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo v Sloveniji podjetnikom niso še docela naklonjene. Kazalniki še ne kažejo rezultatov mnogih programov ministrstev, ki so usmerjeni tudi v poslovno okolje družb z omejeno odgovornostjo. Doing Business ocenjuje, da javna politika še ni uspela prodreti v prakso z jasnim vodenjem sprememb in zagotavljanjem svetovno najfleksibilnejšega poslovnega okolja majhne države. Slovenijo še čaka preskok v načinih reguliranja, miselnosti vodenja javne uprave v smislu sodobnih pristopov reguliranja, nizkih transakcijskih stroškov in partnerstva z lokalnimi gospodarskimi subjekti, tudi družbami z omejeno odgovornostjo. Ocenjujemo, da bi bil lahko preskok tudi v Sloveniji posledica resničnega *izvajanja politike boljšega reguliranja* (ki je v svojih začetkih), ki je glede na izkušnje drugih držav zaživela šele po standardih OECD in EU. Kot drugi ključni dejavnik za tako temeljno preobrazbo pa je osrednja zavezanost najvišjega organa – vlade. To so nekatere države zagotovile v obliki bele knjige boljšega reguliranja kot vizijo in zavezo tako politike, javne uprave kot tudi drugih deležnikov. Majhnost Slovenije je v tem primeru njena prednost, saj je sodelovanje lažje, spreminjanje pa je hitrejše in bolj učinkovito. Podobnih zgledov preobrazb malih držav je v svetu dovolj. Nekaj jih opredeljujejo že sami kazalniki enostavnosti poslovanja.

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

Literatura

1. Chiaiutta, Andrej A. (2002). Trg kot institucija – konkurenca, sodelovanje in konkurenčnost Slovenije. *IB Revija*. 2–3, letnik 2002. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
2. Chiaiutta, Andrej. A. (2007). *Paradigma konkurenčnosti držav in analiza Slovenije po sistemih WEF in IMD za leto 2006*. Delovni zvezek 7/2007. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
3. Davis, K. E. in Kruse, M. B.. (2007). Taking the Measure of Law: The Case of the Doing Business Project. *Law & Social Inquiry*, Volume 32, Issue 4, 1095–1119. New York: American Bar Foundation.
4. Djankov, S. in drugi. (2005). Doing Buinsess Indicators: Why Agregate, and How to Do It. World Bank, Washington, D. C. Pridobljeno na http://www.doingbusiness.org/documents/how_to_aggregate.pdf
5. Djankov, S., McLiesh, C., Ramalho R. and Shleifer, A.(2007). *Taxation, Investment and Entrepreneurship*. Cambridge: Harvard University, Department of Economics.
6. Garelli, S. (2007), *The Competitiveness Roadmap: 2007 – 2050. IMD World Competitiveness Yearbook*. Lausanne: IMD.
7. Porter, M. E., Ketes, C. in Delgado, M.. (2007) *The Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Business Competitivness Index. The Global Competitiveness Report 2007-2008*. Geneva: WEF.
8. Radaelli in drugi. (2005). *Project on Indicators of regulatory quality. Final Report. Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship 2001–2005*. DG Enterprise. Centre of European Studies. University of Bradford. Bradford.
9. Poročilo o razvoju. Različni letniki. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
10. Strategija razvoja Slovenije. (2005) Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno 1.5.2008 na http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/projekti/02_StrategijarazvojaSlovenije.pdf

Viri

11. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Second strategic review of Better Regulation in the European Union. COM(2008) 32 final. (30. 1. 2008). Brussels.
12. Consolidated Matrix Of External And Internal World Bank Governance Data Sets And Instruments. World Bank. Pridobljeno 20.5.2008 na http://siteresources.worldbank.org/EXTWBIGOVANTCOR/Resources/Matrix_2.xls .
13. Doing Business 2008. Comparing Regulation in 178 Economies. (2007). Washington, D.C.: World Bank in International Finance Corporation.
14. IMD Wolrd Competitiveness Yearbook 2007. (2007). Lausanne: IMD.
15. Reducing administrative burdens in the European Union. 2007 progress report and 2008 outlook. Commission working document. COM(2008) 35 final. (30.1.2008). Brussels.

16. Sala-i-Martin, X. in drugi. (2007). The Global Competitiveness Index: Measuring the Productiove Potential of Nations. *The Global Competitiveness Report 2007-2008*. Geneva: WEF.
17. Smith Warrick in drugi. (2005). World Development Report 2005. A Better Investment Climate for Everyone. Washington, D.C.: The World Bank.
18. The Global Competitiveness Report 2007 – 2008. (2007).
19. World Development Indicators. (2007). Washington, D.C.: The World Bank.